

Концепсияи
сиёсати давлатии ҷалб ва Ҳимояи сармоягузори Ҷумҳурии Тоҷикистон

1. Муқаррароти умумӣ

1. Сиёсати давлатии ҷалб ва Ҳимояи сармоягузори Ҷумҳурии Тоҷикистон (сиёсати сармоягузори давлат) ба рушди иқтисоии давлат ва ноил гардидан ба самараи манфиати умум дар соҳаи сармоягузорӣ нигаронида шуда, иштироки бевоситаи давлатро дар фаъолияти сармоягузори дорой аҳамияти ҷамъиятӣ ва инчунин ҳавасмандгардонии фаъолияти сармоягузори аз тарафи баҳши хусусӣ анҷом додашударо, дар бар мегирад.

Сиёсати давлатии сармоягузорӣ бояд ба фароҳам овардани шароити мусоиди сармоягузорӣ ва бартараф намудани маҳдудиятҳои қонунгузорӣ ва институтсионалӣ барои афзоиши сармоягузориҳо дар истеҳсолот, тақвиятбахшии тамоюли иқтисоии онҳо, озод намудани ташаббуси баҳши хусусии иқтисод, муқовимат ба таҳдидҳои баъди бӯҳрони молиявии ҷаҳонӣ бавучудомадаи бесуботи фаъолияти хоҷагидорӣ дар кишвар бинобар фарсудагии ҷисмонии аз ҳад зиёди баҳши истеҳсоли нигаронида шавад.

2. Принципиҳои асосии сиёсати давлатӣ оид ба ҷалб ва Ҳимояи сармоягузори Ҷумҳурии Тоҷикистон инҳо мебошанд:

- таъмин намудани рушди мутавозин ва босуботи иқтисоди кишвар:

- муқаррар кардан ва дар қонунгузорӣ дақиқан зикр намудани «қоидаҳои бозӣ» дар соҳаи фаъолияти сармоягузорӣ, бо дарназардошти манфиатҳои стратегии кишвар ва афзалиятҳои рушди он, ки сиёсати дақиқ ва пайгиронаи ба дурнамои дарозмӯҳлати ҷалби сармоягузориҳо ва Ҳимоя намудани эътимоди сармоягузори нигаронидаи давлатро инъикос менамояд;

- ошкоро ва дастрас будани иттилоот дар соҳаи фаъолияти сармоягузорӣ;

- таъмин намудани шароити баробар дар дастрасӣ ба захираҳои сармоягузорӣ (дастрасии баробари сармоягузори ҳам ватанӣ ва ҳам хориҷӣ ба иттилоот, барномаҳои сармоягузорӣ, озмунҳои лоиҳаҳо ҷиҳати ворид намудан ба барномаҳои сармоягузорӣ ва ширкат дар озмунҳои сармоягузорӣ);

- мутобиқати муқаррароти асосии сиёсати ҷалби сармоягузорӣ дар тамоми шохаҳои ҳокимият дар сатҳи давлатӣ ва минтақавӣ, инчунин дар доираҳои соҳибдорӣ;

- мутобиқати изҳорот ва амалҳои воқеӣ, вучуд надоштани тағйироти муваққатии (конъюнктурии) сиёсӣ, возеҳии барномаи мушаххаси амалҳои мақомоти ҳокимияти давлатии сатҳҳои мухталифе, ки рӯ ба

беҳбудӣ овардани муҳити сармоягузорию дар кишвар таъмин менамоянд;

3. Афзалиятҳои сиёсати давлатии сармоягузорӣ бояд ба ҷанбаҳои зерин мутамарказ карда шаванд:

- афзалиятҳои соҳавӣ: ташвиқ намудан ва ҳавасмандгардонии намудҳои фаъолияти барои кишвар муҳим, аз ҷумла содироти маҳсулоти рақобатпазир ва воридоти технологияҳои нав, ҷалби сармоягузориҳо ба соҳаҳои афзалиятноке, ки номгӯи онҳо бояд ба таври мунтазам таҷдиди назар карда шавад;

- афзалиятҳои нисбати ширкатҳо: дар баробари ҳавасмандгардонии сармоягузориҳои ширкатҳои бузург бояд ба ҷалби сармоягузориҳои ширкатҳои хурд ва миёна, ки ба такмилдиҳии заминаи умумии қонунгузориҳои ҳавасмандгардонии сармоягузориҳо ва пешниҳодгардидани кафолатҳои устувории шароити фаъолияти сармоягузорӣ дар тамоми сатҳҳо эҳтиёҷи хеле бештар доранд;

- афзалиятҳои рушди минтақавӣ: дар баробари амалияи фароҳамоварии шароити махсусан мусоиди фаъолияти сармоягузорӣ дар минтақаҳои озоди иқтисодии алоҳида, истифодаи ташаббус ва иқтидорҳои захиравии минтақаҳо бо дарназардошти рушди инфрасохтор ва ниҳодҳои маъмуриё, ки барои ҷалби сармоягузориҳои ояндадор зарур мебошанд;

- афзалиятҳои минтақавӣ ва кишвар: суръатбахшии раванди ҷалби сармоягузориҳо ба иқтисоди кишвар вусъатбахшии (диверсификатсия) манбаъҳои воридоти сармоя ба кишварро, ҳам аз ҳисоби давлатҳои аз нигоҳи иқтисодӣ мутараққӣ ва ҳам аз кишварҳои дорои бозорҳои босуръат рушдбанда, бо дарназардошти эҳтиёҷот ва тамоюли рушди тамоми минтақаи Осиёи Марказӣ, талаб менамояд.

2. Истилоҳот

4. Истилоҳот ва мафҳумҳои асосии дар Концепсия истифодашаванда:

муҳити сармоягузорӣ – маҷмӯи омилҳои барои кишвар хос, ки имкониятҳои ширкатҳоро ҷиҳати вусъатбахшии фаъолият дар заминаи анҷомдиҳии сармоягузориҳои муфид муайян менамоянд. Давлат бояд ба ташаккулёбии муҳити ҷолиби сармоягузорӣ, аз нигоҳи таъмини кафолатҳои ҳуқуқи моликият, танзими ҳуқуқӣ ва андозбандии самараноки тиҷорат, шартҳои фаъолияти бозори молиявӣ ва бозори меҳнат, бунёди инфрасохтори бозорӣ, инчунин ҳалли ҷунин масъалаҳои ба монанди коррупсия, ҷинояткорӣ ва таъмини суботи сиёсӣ, таъсири зиёд дошта бошад;

иқтидори сармоягузорӣ – маҷмӯи хусусиятҳои таркибӣ ва ё шароитҳои, ки ба ҷалби сармоягузориҳо мусоидат менамоянд. Иқтидори сармоягузориҳои кишвар иқтидорҳои захираҳои ашёи хом, зехнию

меҳнатӣ, истеъмолию фурӯш, истехсолӣ, инноватсионӣ, институтсионалӣ, иқтисодию чуғрофӣ, демографӣ ва молиявиरो дар бар мегирад;

қонунгузори сармоягузорӣ – маҷмӯи санадҳои меъёрии ҳуқуқии танзимкунандаи муносибатҳои сармоягузорӣ;

тадбирҳои сиёсати сармоягузори давлат – чораҳои, ки ба ташаккул ва татбиқи сиёсати сармоягузорӣ, муқаррар намудани таркиб ва ҳаҷми сармоягузориҳо, самтҳои истифодаи онҳо ва манбаҳои гирифтани онҳо дар соҳаҳо ва бахшҳои иқтисод равона карда шудаанд;

афзалиятҳои сармоягузорӣ – самтҳо ва лоиҳаҳои аз ҷониби давлат муайяншавандае, ки барои рушди кишвар аҳамияти стратегӣ доранд ва/ё ҷалби сармоягузориҳоро дар асоси меъёрҳои махсуси соҳа (бахш) бо мақсади рушди минбаъда талаб мекунанд;

ҳавасмандгардонии сармоягузорӣ – низоми тадбирҳои давлат, ки ба ҷалб ва ҳимояи сармоягузорӣ равона карда шудаанд;

инфрасохтори сармоягузорӣ – соҳаҳои нисбатан муҳими иқтисод, ки раванди баамалбарории сармоягузориҳо таъмин ва бевосита хизматрасонӣ менамоянд;

симои (имичи) сармоягузори кишвар – инъикоси маҷмӯи ҷанбаҳои мухталифи муҳити сармоягузорӣ дар тасавури сармоягузорон;

ҷолибияти сармоягузорӣ – мавҷудияти шароити муайяне, ки ба афзалияти сармоягузор дар интиҳоби объекти сармоягузорӣ таъсир мерасонанд;

таваккали (риск) сармоягузорӣ – инъикоси мақсаднокии баамалбарории сармоягузорӣ дар ҳудуди мазкур, эҳтимолияти талаф додани сармоягузориҳо ё даромад аз онҳо.

3. Зарурати қабули Консепсияи сиёсати давлатии ҷалб ва ҳимояи сармоягузори Ҷумҳурии Тоҷикистон

5. Рушди бахши хусусӣ ва ҷалби сармоягузориҳо мутобиқи Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон афзалияти дарозмӯҳлати миллии рушд мебошад. Дар чанд соли охир, бо ташаббуси Президент ва Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, як зумра ислоҳоти бузург дар соҳаи пешбурди тичорат (соҳибкорӣ), ки ба кам кардани монеаҳои маъмурӣ ва даҳолати давлат ба фаъолияти хоҷагидорӣ субъектҳои соҳибкорӣ равона гардида буданд, анҷом дода шуд, ки дар қатори онҳо ислоҳоти низоми иҷозатдиҳӣ, батанзимдарории санҷишҳо ва ҷорӣ намудани принципҳои «Равзанаи ягона»-ро ҳангоми бақайдгирии давлатии шахсони ҳуқуқӣ ва соҳибкорони инфиродӣ номбар кардан мумкин аст. Қабули як зумра қонунҳои нав ва ворид намудани тағйиру иловаҳо ба санадҳои меъёрии ҳуқуқии амалкунанда дар соҳаи батанзимдарории муҳити сармоягузорӣ ва соҳибкорӣ имкон дод, ки нишондиҳандаҳои кишвар дар гузориши ҳарсолаи Бонки ҷаҳонӣ «Пешбурди Тичорат» хеле беҳтар гарданд. Дар солҳои 2010 ва 2011

Ҷумҳурии Тоҷикистон дар қатори даҳ кишвари ислоҳотгари гузориши мазкур шомил буд.

Дар Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ба Парламенти кишвар 20 апрели соли 2012, бори дигар таъкид карда шуд, ки чиҳати устувор гардонидани пешрафти иқтисодӣ дар шароити таҳдиду хавфҳои глобалии торафт афзоянди ба иқтисодиёти кишвар таъсиррасонанда ҷалби ҳарчӣ бештари сармоя ба соҳаҳои гуногун нақши муҳим мебозад. Ба сифати татбиқи тадбирҳои амалӣ зикр карда шуд, ки: «Бо мақсади суръат бахшидани вусъатбахшии (диверсификатсияи) иқтисодиёт ва боз ҳам беҳтар гардонидани фазои сармоягузори мамлакат, таъмини ҳуқуқи кафолату имтиёзҳои сармоягузори дохиливу хориҷӣ ва ҷорӣ намудани механизми пешбурди сиёсати ягонаи сармоягузорӣ Кумитаи давлатии сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон якҷоя бо вазорату идораҳои Консепсияи сиёсати давлатии ҷалб ва ҳимояи сармоягузори таҳия карда, то охири сол ба баррасии Ҳукумати кишвар пешниҳод намояд».

Ҷумҳурии Тоҷикистон барои таъмини рушди устувори иқтисодӣ иқтидорҳои дорад. Барои ин таъмин намудани идомаёбии бомуваффақияти ислоҳоти сохторӣ, аз ҷумла кавигардони бахши молиявӣ, баанҷомрасонии хусусигардони ширкатҳои давлатӣ, навсозии (модернизатсияи) бахшҳои асосии иқтисод ва инфрасохтори мавҷуда зарур мебошад.

Дар раванди татбиқи ин имкониятҳои монеаҳои ҷиддӣ дар низоми батанзимдарорӣ ва маъмурӣ вучуд доранд, ки ба фаъолнокии тичоратӣ таъсир мерасонанд. Ин омилҳои монеаҳои асосии садди роҳи суръатбахшии раванди ҷалби сармоягузориҳои мустақими хориҷӣ ва рушди бахшҳои афзалиятноки иқтисоди кишвар мебошанд. Иқтисод бояд барои ҷалби сармоягузориҳои хориҷӣ аз ҳисоби анҷомдиҳии тадбирҳои зарурӣ, ки барои кам кардани иштироки давлат дар соҳибкорӣ, паст кардани сатҳи коррупсия ва тақвиятбахшии системаи судӣ нигаронида шудаанд, ҷолибтар гардад.

Боз як афзалият барои рушди иқтисодӣ дар дурнамои миёнамӯҳлат – ин зарурати таъмин намудани рушди гуногунҷонибаи иқтисод мебошад, то ки вобастагии амиқ аз содироти алюминий ва пахта камтар карда шавад. Фароҳам овардани шароити мусоид барои сармоягузори мустақими хориҷӣ бояд омили ҳалкунанда барои таҳия ва татбиқи барномаҳои соҳавӣ ва минтақавӣ рушд, ба роҳ мондани шарикӣ байналмилалӣ миёни корхонаҳои ватанӣ ва хориҷӣ, аз он ҷумла дар соҳаи соҳибкорӣ хурд ва миёна бошад.

Вазифаи муҳими давлат – ин ба кишвар ҷалб намудани сармояи хориҷӣ бидуни маҳрум намудани он аз ҳавасмандии худӣ ва равон намудани он бо тадбирҳои танзими иқтисодӣ барои ноил гардидан ба ҳадафҳои ҷамъиятӣ мебошад.

Ҳамин тариқ, Концепсияи сиёсати давлатии ҷалб ва ғимояи сармоягузорӣ (минбаъд – Концепсия) – ҷавоб ба тақозои замон, воситаи гузариш ба даври нави рушди иқтисоди кишвар, аз ҳисоби муайян намудани роҳҳои рушди минбаъдаи бахши хусусӣ ва беҳтарсозии муҳити сармоягузорӣ, бо мақсади татбиқи муқаррароти Стратегияи миллии рушд ва Стратегияи баланд бардоштани сатҳи некӯаҳволии мардуми Тоҷикистон барос солҳои 2013-2015 мебошад.

6. Концепсия ба сифати зайл хизмат хоҳад кард:

– воситаи сиёсат барои қабули қарорҳо аз ҷониби мақомоти давлатӣ;

– замина барои таҳияи ҳуҷҷатҳои минбаъдае, ки татбиқи сиёсати давлатии ҷалб ва ғимояи сармоягузорию танзим менамоянд;

– иттилоот барои сармоягузорию имконпазир (эҳтимоли) дар бораи тадбирҳои ба нақша гирифташаванда оид ба беҳтарсозии муҳити сармоягузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон;

– иттилоот барои шарикони рушд барои дарк намудан ва дастгирӣ пайдо кардани афзалиятҳои сиёсати сармоягузорию давлат аз ҷониби онҳо;

– раҳнамо барои бахши хусусӣ оид ба пешбинӣ намудани фаъолияти сармоягузорию худ;

– иттилоот барои аҳоли ва аҳли ҷомеа оид ба нақши давлат дар соҳаи сармоягузорӣ ва сиёсати сармоягузорию он.

7. Ҳангоми таҳияи Концепсия ба инбат гирифта шуд, ки:

– Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон барои ҷалб ва ғимояи сармоягузорию пайгирона саъю талоши доимӣ дошта, дарк мекунад, ки ҷалби сармоягузорӣ – яке аз омилҳои асосии суръатбахшии рушд ва ноил гардидан ба ҳадафҳои асосии стратегии кишвар мебошад;

– саъю талошҳо оид ба ислоҳ намудани муҳити сармоягузорӣ, кам кардани монеаҳои маъмурӣ ва ташаккул додани симои мусбии сармоягузорию аз ҷониби ҷомеаи ҷаҳонӣ эътирофшудаи Ҷумҳурии Тоҷикистон, идомадиҳии муттасили ислоҳотро дар асоси бархурди илмӣ ва таҷрибаҳои беҳтарини ҷаҳонӣ, таҳти тавачҷӯҳи пайгиронаи давлат тақозо менамоянд;

– бо вучуди дорои захираҳои бузурги табиӣ будан, аз ҷиҳати иқтидорҳои гидроэнергетикӣ дар қатори даҳ кишвари аввали ҷаҳон қарор доштан, доштани имкониятҳои беҳамто барои рушди соҳаҳои муайяни иқтисоди милли, Ҷумҳурии Тоҷикистон бинобар сабабҳои объективӣ наметавонад ин афзалиятҳоро танҳо аз ҳисоби саъю талошҳо ва маблағу воситаҳои худ пурра амалӣ намояд;

– сиёсати сармоягузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон бояд афзалияти кишварро дар назди кишварҳои рақобаткунанда на танҳо дар минтақа, балки дар арсаи ҷаҳонӣ низ таъмин намояд, ки бояд мавриди мониторинги доимӣ қарор дода шавад ва омилҳои таъсиррасонии

берунӣ ва тасҳеҳоти муосири тадбирҳои андешидашаванда ба инобат гирифта шаванд;

– беҳтарсозии муҳити сармоягузорӣ ва боло бурдани симои сармоягузори кишвар, тавре ки таҷрибаи ҷаҳонӣ шаҳодат медиҳад, вақти муайянеро талаб мекунад ва наметавонад дар як лаҳза анҷом дода шавад, яъне – саъю талошҳои ҷамоҳангшудаи (муштараки) тамоми тарафҳои манфиатдор – давлат, ҷомеа ва аҳли тиҷорат дар шахсияти сармоягузори ҳама дохилӣ ва ҳама байналмилалӣ зарур мебошад.

4. Мақсадҳои таҳияи Концепсия

8. Мақсади асосии таҳияи Концепсия таъмин намудани рушди устувор ва мутавозини иқтисоди миллӣ, баланд бардоштани сатҳи рақобатпазирии он, фароҳам овардани шароити ҳуқуқӣ, иҷтимоию иқтисодӣ, молиявӣ ва ташкилӣ мебошад, ки барои фаъолияти пурсамари сармоягузорӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон заруранд. Мақсадҳои асосии Концепсия ба ҳалли вазифаҳои стратегии рушди бахши хусусӣ ва ҷалб намудани сармоягузориҳои, ки Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун яке аз афзалиятҳои дарозмӯҳлати рушди миллӣ муайян намудааст, нигаронида шудаанд.

9. Ноил гардидан ба мақсадҳои зикргардидаи сиёсати давлатии сармоягузорӣ амалӣ намудани тадбирҳои таъхирнопазирро оид ба фароҳам овардани шароити мусоиди сармоягузорӣ дар кишвар, дастгирӣ намудани ташаббусҳои бахши хусусии иқтисод, куллан баланд бардоштани нақши давлат дар таъмини шароити ҷолиби қонунгузорӣ ва институтсионалии фаъолияти хоҷагидорӣ сармоягузориҳои хусусӣ, ки ба талаботи имрӯзаи бозор мутобикат мекунанд, тақозо менамояд.

10. Мақсадҳои таҳияи Концепсия:

- муайян намудани вазифаҳо ва самтҳои асосии сиёсати давлатии ҷалб ва ҳимояи сармоягузорӣ;
- мутобик намудани сиёсати давлатии ҷалб ва ҳимояи сармоягузорӣ бо тамоюлҳои ҷаҳонӣ дар соҳаи сармоягузорӣ;
- муайян намудани механизмҳои асосии татбиқи сиёсати сармоягузорӣ;
- муайян намудани нақши мақомоти ваколатдори давлатӣ дар соҳаи ҷалб ва ҳимояи сармоягузорӣ;
- муайян намудани механизмҳои мониторинг ва критерияҳои арзёбии (баҳодихӣ) сиёсати давлатии сармоягузорӣ.

5. Вазифаҳои Концепсия

11. Бо дарназардошти мақсадҳо, вазифаҳои асосии Концепсия инҳо мебошанд:

- фароҳам овардани фазои мусоиди сармоягузорӣ;

- баланд бардоштани самаранокии сиёсати танзимии давлат дар соҳаи сармоягузорӣ;
- сафарбарсозии захираҳои сармоягузорӣ ва таъмини истифодаи самараноки онҳо;
- баланд бардоштани сатҳи диверсификатсия ва рақобатпазирии иқтисодиёти кишвар;
- таъмини рушди иқтисодии содиротӣ;
- ҷорӣ намудани технологияҳои нав ва механизмҳои муосири идоракунии равандҳои соҳибкорӣ;
- модернизатсияи истеҳсолот, навсозии заминаи моддию техникаи он ва таъсис додани ҷойҳои нави корӣ.

6. Тамоюлҳо дар соҳаи сармоягузорию ҷаҳонӣ

12. Дар солҳои охир симои сиёсати сармоягузорӣ дар сатҳи байналмилалӣ босуръат тағйир меёбад. Бо вучуди таъсири идомаёфтаи истодаи бӯҳрони ҷаҳонӣ ва шиддатёбии проблемаи қарздорӣ дар баъзе кишварҳои мутараққӣ, воридоти сармоягузориҳои мустақими хориҷӣ дар ҷаҳон рӯ ба афзоиш дорад, гарчанде ки пастишавии суръати рушд ба мушоҳида мерасад. Тағйири назаррас дар сохтори соҳавии сармоягузорӣ рӯй медиҳанд. Воридоти сармоягузориҳо ба соҳаи молия, соҳаҳои хӯрокворӣ, саноати истихроҷ ва кимиё аз нав афзоиш ёфта истодааст, дар ҳоле ки воридоти сармоягузорию мустақим ба соҳаи автомобилсозӣ кам гардида истодааст.

Пешравиҳои муайяне аз нигоҳи ҷуғрофӣ низ рӯй доданд. Дар гурӯҳи кишварҳои дар ҳоли иқтисоди гузариш, ки ба он кишварҳои Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил, Европаи Ҷануби Шарқӣ ва Гурҷистон дохиланд, афзоиши нисбатан босуръати воридоти сармоягузориҳои мустақими хориҷӣ ба мушоҳида мерасад.

Бо вучуди он, ки таҳияи сиёсати сармоягузорӣ дар сатҳи минтақавӣ суръати бештар пайдо мекунад, миқдори шартномаҳои нави дуҷонибаи сармоягузорию, ки ҳар сол ба имзо расонида мешаванд, рӯ ба камшавӣ дорад.

Дар сиёсати байналмилалии сармоягузорӣ таваҷҷӯҳи ҳарчӣ бештар ба рушди устувор зоҳир карда мешавад. Сафарбаркунии сармоягузорию ва таъмини саҳми онҳо дар рушди устувор барои ҳамаи кишварҳо афзалиятнок мебошад. Сиёсати сармоягузорию насли нав ташаккул меёбад: акнун дар назди ҳукуматҳои кишварҳо доираи васеътар ва мураккабтари вазифаҳо дар соҳаи рушд қарор дорад, ки бояд ҳамзамон бо фароҳам овардан ё таъмин намудани муҳити умумии мусоиди сармоягузорӣ ҳал карда шаванд.

Дар доираи сиёсати сармоягузорию «насли нав» ҳадафи асосии ҷалби сармоягузорию ва ба даст овардани ғоида аз онҳо афзоиши фарогир ва рушди устувор мегардад.

Ин боиси ба вуҷуд омадани вазифаҳои муайян дар соҳаи сиёсати сармоягузорӣ дар сатҳҳои миллӣ ва байналмилалӣ мегардад. Дар сатҳи миллӣ ин вазифаҳо ҳамгироии сиёсати сармоягузорию ба стратегияи рушд, ба сиёсати сармоягузорӣ ворид намудани мақсадҳои рушди устувор ва таъмин намудани муҳимият ва самаранокии онро дар бар мегиранд.

Дар сатҳи байналмилалӣ вазифаи таҳким ва рушд бахшидани ниҳоди созишномаҳои байналмилалӣ сармоягузорӣ қарор дорад, ки тавозуни ҳуқуқ ва ӯҳдадорихои давлат ва сармоягузoronро ҳамзамон бо ҳалли проблемаҳои сохторан беандоза бузург будани созишномаҳои байналмилалӣ сармоягузорӣ таъмин менамоянд.

7. Вазъи кунунӣ дар соҳаи фаъолияти сармоягузорӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон

13. Дар солҳои ба даст овардани истиқлолияти Тоҷикистон, ба Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муяссар гардид, ки барои барқарорсозӣ ва тараққӣ додани иқтисоди кишвар корҳои зиёдеро анҷом диҳад.

Заминаи асосии қонунгузорӣ ва меъёри ҳуқуқие, ки ба ташаккулёбии механизмҳои бозории хоҷагидорӣ мусоидат менамояд, қабул карда шуд.

Аз соли 2002 ва то имрӯз дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар сатҳи қонунгузорӣ ислоҳоти зиёде, ки барои фароҳам овардани шароити мусоиди сармоягузорӣ дар соҳаҳои афзалиятнок равона гардидаанд, анҷом дода шуданд ва гузаронида шуда истодаанд.

Ҷанбаи калидии он қабул гардидани Қонуни нави Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи сармоягузорӣ» мебошад.

Хусусияти фарқкунандаи Қонуни нави Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи сармоягузорӣ» он гардид, ки таҳти мафҳуми сармоягузoron ин Қонун на танҳо сармоягузорони хориҷӣ, балки инчунин сармоягузорони ватаниро низ фаро гирифт ва ҳамин тариқ ба рушди сармоягузории дохилӣ мусоидат намуд.

Иловатан, дар сатҳи миллӣ барои ҳавасмандгардонии воридшавии сармоягузориҳо ва фароҳам овардани муҳити мусоидтари сармоягузорӣ қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи хусусигардонии моликияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон», «Дар бораи созишномаҳои тақсими маҳсулот», «Дар бораи консессияҳо», «Дар бораи минтақаҳои озоди иқтисодӣ», «Дар бораи таърихи қарзҳо», «Дар бораи шарикӣ давлат ва бахши хусусӣ» қабул карда шуданд. Гузашта аз он, бо дарназардошти воқеияти замони имрӯза Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи созишномаҳои сармоягузорӣ», ки ба беҳтарсозии ҳарчӣ бештари муҳити сармоягузории кишвар равона гардидааст, қабул шуда истодааст.

Баъди эълон намудани мақсади ташаккулдиҳии муҳити мусоиди сармоягузорӣ дар кишвар, ислоҳот оид ба соддагардонии расмиёти

бақайдгирии давлатии шахсони ҳуқуқӣ ва соҳибкорони инфиродӣ, низоми иҷозатдиҳӣ, расмиёти гумрукӣ, гирифтани иҷозатнома барои сохтмон ва ғайра гузаронида шуданд. Танҳо дар тӯли чанд соли охир Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон як қатор тадбирҳои муҳимро барои таҳкими заминаҳои ҳуқуқии фаъолияти сармоягузорӣ, бартараф намудани монеаҳои маъмурӣ барои содагардонии фаъолияти соҳибкорӣ ва сармоягузорӣ андешид, ки ба нишондиҳандаҳои фаъолнокии соҳибкорӣ таъсири басо мусбат расониданд.

Ҷорӣ гардидани принципи «равзанаи ягона» барои бақайдгирии тиҷорат (соҳибкорӣ), кам кардани шумораи иҷозатномаҳои зарурӣ ва ҳама гуна иҷозатҳо, ихтисор намудани шумораи ҳадамоти назоратӣ ва батанзимдарории санҷишҳо, такмилдиҳии расмиёти муфлисшавӣ ва ҳифзи саҳомони хурд (миноритарӣ) аз ҷумлаи он ислоҳот оид ба беҳтарсозии муҳит барои пешбурди тиҷорат (соҳибкорӣ) мебошанд, ки дар сатҳи байналмилалӣ ба онҳо баҳои сазовор дода шуд.

Фаъолият дар соҳаи беҳтарсозии муҳити сармоягузорӣ тавассути Шӯрои машваратии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба беҳтар намудани фазои сармоягузорӣ дастгирӣ мегардад, ки ба ҳайати он ҳам намояндагони Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ҳам намояндагони бахши хусусӣ дохиланд.

Қонунгузории кишвар барои сармоягузoron ва фаъолияти сармоягузорӣ маҷмӯи кафолатҳоро муқаррар намудааст, ҳам барои сармоягузoronи ватанӣ ва ҳам барои сармоягузoronи хориҷӣ низоми ягона ташаккул дода шудааст, озодии интиқоли фоида ва дигар шаклҳои даромад аз фаъолияти сармоягузорӣ ва бисёр омилҳои дигар кафолат дода шудаанд. Қонунгузорӣ низоми имтиёзоти андозӣ ва гумрукиро пешбинӣ менамояд. Имтиёзоти махсус барои он сармоягузороне пешбинӣ гардидаанд, ки дар соҳаҳои афзалиятноки кишвар, масалан, дар бунёди нерӯгоҳҳои барқии обӣ саҳм мегиранд ва дар корхонаҳои дорoi силсилаи пурраи коркарди нахи пахта фаъолият анҷом медиҳанд.

Дар сатҳи байналмилалӣ ҳуқуқӣ ҳуҷҷатҳои ҳавасмандкунандаи сармоягузorie, ки аз ҷониби Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ ва эътироф гардидаанд, созишномаҳои канорагирӣ аз андозбандии дукарата бо 25 кишвари ҷаҳон ва Созишномаҳои оид ба ҳавасмандгардонӣ ва ҳифзи мутақобилаи сармоягузориҳо бо 18 кишвари ҷаҳон басташуда мебошанд.

Омили муҳими беҳтаргардии минбаъдаи муҳити сармоягузорӣ ва баландшавии сатҳи фаъолияти соҳибкорӣ дар кишвар ҳамроҳшавии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соли 2012 ба Конвенсияи Созмони Милали Муттаҳид оид ба эътироф ва ба иҷро расонидани қарорҳои судҳои ҳакамӣ (арбитражӣ) аз 10 июни соли 1958 гардид.

Ҷумҳурии Тоҷикистон узви чунин созмонҳои байналмилалӣ, ба монанди Созмони Милали Муттаҳид (СММ), Созмони Умумиҷаҳонии Савдо (СУС), Созмони Конференсияи Исломи (СКИ), Созмони

хамкории иқтисодӣ (СХИ), Бонки байналмилалии таҷдид ва рушд (ББТР), Хазионаи байналмилалии асъор (ХБА), Бонки Умумичаҳонӣ (БУ), Корпоратсияи Байналмилалии Молиявӣ (КБМ), Бонки Осиёи Рушд (БОР), Бонки Исломии Рушд (БИР), Ассотсиатсияи Байналмилалии Рушд (АБР), Ассотсиатсияи Байналмилалӣ оид ба Кафолатҳои Сармоягузориҳо (АБКС), Ташкилоти Созмони Милали Муттаҳид оид ба рушди саноатӣ (ЮНИДО), Хазионаи байналмилалии рушди кишварзӣ (ИФАД), Комиссияи иқтисодӣ барои Европа (ЕАК) ва чунин созмонҳои байналмилалӣ, ба монанди Ҷомеаи Иқтисодии АвруОсиё (ЕвраАзЭС), Созмони ҳамкории Шанхай (СХШ) мебошад.

Дар муддати 10 соли охир (солҳои 2002-2011) дар доираи татбиқи лоиҳаҳои давлатии сармоягузорӣ бо дастгирии молиявии шарикони рушд ва дигар ташкилоту созмонҳои байналмилалии молиявӣ зиёда аз 200 созишномаҳои лоиҳавӣ ба маблағи умумии 2,13 миллиард доллари ШМА ба имзо расонида ва татбиқ карда шудаанд, ки аз онҳо қарзҳо 1, 614 миллиард доллари ШМА, грантҳо 371, 5 миллион доллари ШМА, саҳми Ҳукумат 119,12 миллион доллари ШМА ва дигар воридот 28,7 миллион доллари ШМА-ро ташкил медиҳанд. Ба солҳои бӯҳронии 2008-2010 1,038 миллиард доллари ШМА ё 48% аз маблағи умумии маблағҳои дар доираи татбиқи лоиҳаҳои давлатии сармоягузорӣ азхудшуда рост меоянд (Ҷадвали №1).

Ҷадвали №. 1

Сармоягузориҳо дар доираи татбиқи лоиҳаҳои давлатии сармоягузорӣ солҳои 2002-2011

Солҳо	Ҳаҷми маблағи азхудшуда, млн. долл. ИМА				
	Қарз	Грант	Саҳми Ҳукумат	дигарҳо	Ҳамагӣ
2002	54,253	10,183	0,701	0,447	65,584
2003	42,543	9,039	3,442	0,400	55,424
2004	97,594	16,364	10,507	1,077	125,542
2005	75,934	8,594	10,394	1,557	96,480
2006	76,599	15,688	15,536	7,766	115,590
2007	282,499	27,190	18,933	6,339	334,960
2008	354,904	45,501	13,611	4,900	418,917
2009	252,817	93,372	12,653	2,054	360,896
2010	179,630	55,091	20,584	3,040	258,344
2011	197,524	90,460	12,757	1,116	301,858
Ҳамагӣ	1614,297	371,483	119,119	28,696	2133,595

Манбаъ: Системаи иттилоотии идоракунии кӯмаки берунаи КДСИАД (www.amcu.gki.tj)

Дар иқтисоди Ҷумҳурии Тоҷикистон дар давраи солҳои 2006-2011 тамоюли пастравии суръати рушди сармоягузориҳо дар сармояи асосӣ

ба мушоҳида мерасад, ки он ба оқибатҳои бӯҳрони молиявии ҷаҳонӣ алоқамандӣ дорад. Дар айни ҳол, таъсири манфии бӯҳрон ба афзоиши сармоягузориҳо нисбат ба тамоюли тағйирёбии Маҷмӯи маҳсулоти дохилӣ (минбаъд ММД) хеле назаррас аст. Масалан, агар суръати афзоиши ММД дар давраи солҳои 2006-2011 тақрибан дар доираи 6,5–7,9 Ҷоиз дар як сатҳ қарор дошта бошад (ба истиснои соли 2009, ки дар он онҳо 3,4 Ҷоизро ташкил медоданд), он гоҳ суръати афзоиши сармоягузориҳо дар сармояи асосӣ аз 69,6 Ҷоиз дар соли 2006 то 5 Ҷоиз дар соли 2011 поён рафт. Дар соли 2009 суръати афзоиши ММД аз суръати афзоиши сармоягузориҳо 18,9 Ҷоиз боло рафт, дар соли 2011 бошад – 2,4 Ҷоиз.

Ҷадвали №2. Суръати афзоиши ММД, сармоягузорӣ ба сармояи асосӣ, ҳаҷми корҳо дар сохтмон ва ба истифода додани хонаҳои истиқоматӣ дар солҳои 2006-2011, Ҷоиз нисбат ба соли гузашта

Номгуи нишондиҳандаҳо	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Суръати афзоиши ММД, Ҷоиз	107	107,8	107,9	103,4	106,5	107,4
Суръати афзоиши сармоя дар сармояи асосӣ (аз ҳисоби ҳамаи манбаъҳои маблағгузорӣ), Ҷоиз	169,6	216,2	160,8	84,5	111,5	105,0
Суръати афзоиши ба истифодадихии хонаҳои истиқоматӣ, Ҷоиз	112,0	108,0	122,8	109,6	123,1	88,2

Манбаъ: Кумитаи байнидавлатии омили ИДМ (<http://www.cisstat.com/>)

Расми №1

Таҳлил нишон медиҳад, ки ҳаҷми қиёсии сармоягузориҳо дар ММД дар давраи баррасишаванда тақрибан дар як сатҳ қарор дорад, вале дар соли 2011 пастравии он то 7,3 Ҷоиз ба мушоҳида мерасад, ки ин нисбат ба соли 2010 2,9 зербанд поёнтар аст (Ҷадвали №3).

Ҷадвали №3. Нишондиҳандаҳои асосии иҷтимоию иқтисодии фаъолияти сармоягузорӣ

(бо нархҳои воқеан вучуддошта, ҳазор сомонӣ)

Солҳо	2007	2008	2009	2010	2011
Ба қор андохтани фондҳои асосӣ	765701	970087	2696108	2119240	2371535
Сармоягузориҳо дар сармояи асосӣ	2828663	4341444	3899376	4669365	4988319
Аз он ҷумла:					
- таъиноти истеҳсоли	2002281	3173660	2481478	2797983	2664916
хисса дар ҳаҷми умумии сармоя, фоиз	70,8	73,1	63,6	59,9	53,4
- таъиноти ғайриистеҳсоли	826382	1167784	1417898	1871382	2323403
хисса дар ҳаҷми умумии сармоя, фоиз	29,2	26,9	36,4	40,1	46,6
Ҳиссаи сармоягузорӣ дар ММД, фоиз	8,1	10,3	10,2	10,2	7,3
Баистифодадиҳии манзилҳои истиқоматӣ, масоҳати умумӣ, ҳаз.м. мураббаъ	621	763	836	1029	908

Манбаъ: Агенсии омили назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон. Сохтмон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон

Дар давраи баррасишаванда тағйирёбии таносуб байни ҳаҷмҳои сармоягузориҳо, ки ба иншоотҳои таъиноти истеҳсоли ва ғайриистеҳсоли равана карда мешаванд, рӯй дод. Ҳаҷми қиёсии сармоягузориҳо ба иншоотҳои таъиноти истеҳсоли дар давраи солҳои 2007-2011 аз 70,8 фоиз то 53,4 фоиз паст шуд, ҳаҷми қиёсии сармоягузориҳо ба иншоотҳои таъиноти ғайриистеҳсоли бошад – аз 29,2 фоиз то 46,6 фоиз афзоиш ёфт. Ба ин аслан афзоиши сармоягузориҳо ба чунин иншоотҳои таъиноти ғайриистеҳсоли, ба монанди: сохтмони мактабҳои таҳсилоти умумӣ, беморхонаҳо, муассисаҳои амбулаторию поликлиники ва монанди инҳо боис шуданд.

Таҳлил нишон медиҳад, ки дар давраи солҳои 2007-2011 ҳаҷми сармоягузорӣ дар ҷумҳурӣ дар маҷмӯъ тамоюли рушдӣ дорад, асосан аз ҳисоби манбаъҳои давлатӣ, ширкатҳои сармояӣ, корхонаҳои хусусӣ, инчунин аз ҳисоби иштироки аҳоли дар маблағгузориҳои фаъолияти соҳибкорӣ. Бояд зикр намуд, ки дар давраи баррасишаванда ҳаҷмҳои сармоягузориҳои хориҷӣ ва ҳиссаи онҳо дар ҳаҷми умумии сармоягузориҳо аз 72,8 фоиз то 21,9 фоиз кам гардиданд. (Ҷадвали №4).

Чадвали №4. Сохтори сармоягузорӣ ба сармояи асосӣ мутобиқи манбаъҳои маблағгузориҳои солҳои 2007-2011

(бо нархҳои воқеан вучуддошта, ҳазор сомонӣ)

Солҳо	2007		2008		2009		2010		2011	
Дар Ҷумҳурӣ	2828663	100,0%	4341444	100,0%	3899376	100,0%	4669365	100,0%	4988319	100,0%
Давлатӣ	547530	19,4%	1014998	23,4%	1219324	31,3%	1677370	35,9%	2490034	49,9%
Ҳоҷагиҳои деҳқонӣ	5234	0,2%	7756	0,2%	2745	0,1%	1647	0,0%	4017	0,1%
Саҳомӣ	28725	1,0%	39686	0,9%	67488	1,7%	213551	4,6%	264303	5,3%
Аҳоли	105351	3,7%	211258	4,9%	280724	7,2%	356241	7,6%	452384	9,1%
ҶДММ	27678	1,0%	72644	1,7%	128675	3,3%	355778	7,6%	197596	4,0%
Корхонаҳои хусусӣ	44248	1,6%	62019	1,4%	67323	1,7%	176894	3,8%	196246	3,9%
Тоҷикматлубот	5039	0,2%	8067	0,2%	10584	0,3%	20985	0,4%	23251	0,5%
Корхонаҳои муштарак	6376	0,2%	41302	1,0%	37509	1,0%	83185	1,8%	269548	5,4%
Сармоягузориҳои хориҷӣ	2058482	72,8%	2883714	66,4%	2085004	53,5%	1783713	38,2%	1090942	21,9%

Манбаъ: Агентии омили назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон. Сохтмон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон

Яке аз хусусиятҳои асосии иқтисоди Ҷумҳурии Тоҷикистон нақши муҳими маблағҳои давлатӣ дар манбаъҳои марбағгузориҳои сармоягузорӣ ба сармояи асосӣ мебошад. Дар давраи аз соли 2007 то соли 2011 аз ҳисоби маблағҳои давлатӣ 6 949,3 млн. сомонӣ сармоягузориҳо ба сармояи асосӣ маблағгузорӣ карда шудаанд, аз он ҷумла аз ҳисоби маблағҳои буҷети давлатӣ 5 796,1млн. сомонӣ ё 28 фоиз, ва аз ҳисоби маблағҳои ҳудуди корхонаҳо ва ташкилотҳо – 1 153,2 млн. сомонӣ ё 5,5 фоиз. (Чадвали №5). Дар айни ҳол, дар соли 2011 ҳаҷми сармоягузориҳои давлатӣ дар муқоиса бо соли 2007 4,5 маротиба афзоиш ёфта, ба 2 490,0 млн. сомонӣ расид, ки ин 50 фоизи ҳаҷми умумии сармоягузориҳоро ба сармояи асосӣ ташкил медиҳад ва 42 фоизи он ба маблағҳои буҷети ҷумҳуриявӣ рост омада, 8 фоизро маблағҳои ҳудуди корхонаҳо ва ташкилотҳо ташкил медиҳанд.

Чадвали №5. Сармоягузориҳои давлатӣ дар сармояи асосӣ

(бо нархҳои воқеан вучуддошта, ҳазор сомонӣ)

Солҳо	2007	2008	2009	2010	2011
Сармоягузорӣ дар сармояи асосӣ					
Ҳамагӣ	2828663	4341444	3899376	4669365	4988319
Давлатӣ, аз он ҷумла:	547530	1014998	1219323	1677370	2490034
- маблағҳои ҳудуди корхонаҳо ва ташкилотҳо	127538	217569	150762	266672	390614
- маблағҳои буҷавӣ	419992	797429	1068561	1410698	2099420

Манбаъ: Агентии омили назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон. Сохтмон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон

Афзоиши ҳаҷм ва ҳиссаи маблағҳои буҷети давлатӣ дар манбаъҳои маблағгузориҳои сармоягузориҳо ба сармояи асосӣ яке аз шартҳои

сабукгардони оқибатҳои бӯхрони молиявии ҷаҳонӣ дар давраи солҳои 2008-2011 буд.

Ҳаҷми сармоягузориҳо ба сармояи асосӣ дар соли 2011 - 4 988,3 млн. доллари ШМА-ро ташкил доданд, ки нисбат ба соли 2010 318,9 млн. доллари ШМА зиёдтар мебошанд. Дар соли 2011 қариб 94 фоизи тамоми сармоягузориҳо ба соҳаи саноат (66,9%) ва нақлиёт (26,7%) ворид гардиданд. Дар айни ҳол, афзоиши нисбатан бештари сармоягузориҳо ба бахшҳои зерини «иқтисоди воқеӣ» рост меояд: Энергетика (65,2%), Истихроҷи металлҳои қиматбаҳо ва ранга (15,4%), Саноати сабук (15,1%). Бояд зикр намуд, ки агар ҳаҷми қиёсии сармоягузориҳо ба ду бахши охир нисбат ба солҳои пешин мутобиқан ба 5% ва 6,8% афзоиш ёфта бошад, он гоҳ ҳиссаи Энергетика ба андозаи 13,4% кам шудааст (Ҷадвали №6).

Ҷадвали №6. Сармоягузориҳо ба сармояи асосӣ дар соҳаҳои иқтисод

	2010		2011	
	Ҳазор сомонӣ	фоиз нисбати ҳамагӣ	Ҳазор сомони	фоиз нисбати ҳамагӣ
Ҳамагӣ	4669365	100	4988319	100
Соҳаҳои истеҳсоли	2797983	60,0	2664916	53,4
Саноат	1923337	68,7	1781934	66,9
Аз он ҷумла:				
энергетика	1511543	78,6	1161303	65,2
истихроҷи нафт	-	-	4470	0,3
истихроҷи газ	2148	0,1	-	-
металлҳои қиматбаҳо ва ранга	199668	10,4	274602	15,4
кимия ва нафт	3650	0,2	699	-
сабук	159758	8,3	269284	15,1
Хӯрокворӣ	17333	0,9	60245	3,3
Соҳтмон	29238	1,5	11332	0,4
Кишоварзӣ	58373	2,1	24588	0,9
Нақлиёт	646356	23,1	710955	26,7
Савдо	63790	2,3	35093	1,3
Дигар соҳаҳои истеҳсоли	106127	3,8	101014	3,8

Манбаъ: Агентии омили назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Соҳтмон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон

Соҳтори технологияи сармоягузориҳо ба сармояи асосӣ дар давраи солҳои 2007-2011 чандон зиёд тағйир наёфтааст. Дар айни замон, дар давраи баррасишаванда ҳиссаи корҳои соҳтмонию васлгарӣ аз 79 фоиз то 83 фоиз, ҳиссаи таҷҳизот, асбобҳо ва инвентар (ҷиҳозу олот) аз 14,8 фоиз то 11 фоиз афзоиш ёфтааст (Ҷадвали №7).

Ҷадвали № 7. Сохтори технологии сармоягузориҳо ба сармояи асосӣ

(бо нархҳои воқеан вучуддошта, ҳазор сомонӣ)

Солҳо	2007		2008		2009		2010		2011	
Сармоягузориҳо ба сармояи асосӣ										
Ҳамагӣ	2828663	100%	4341444	100%	3899376	100%	4669365	100%	4988319	100%
Корҳои сохтмонӣ ва асосӣ	2235094	79,0%	3562924	82,1%	3278659	84,1%	4127136	88,4%	4154779	83,3%
Таҷҳизот ва асбобу анҷом	419527	14,8%	594135	13,7%	244258	6,3%	315123	6,7%	549009	11,0%
Дигар корҳои асосӣ ва хароҷот	174042	6,2%	184385	4,2%	376459	9,7%	227106	4,9%	284531	5,7%

Манбаъ: Агентии омили назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон. Сохтмон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон

Нисбати сохтори таҷдиди (бозтавлиди) сармоягузориҳо ба сармояи асосӣ тибқи иншоотҳои таъиноти истеҳсоли, бояд зикр намуд, ки дар солҳои 2007-2011 сармоягузориҳо барои азнавтаҷҳизонии техникаӣ ва навсозии корхонаҳои амалкунанда (ҳиссаи онҳо аз 4 фоиз то 28 фоиз афзуд), инчунин барои нигоҳдории иқтидорҳои мавҷуда афзоиш ёфт. Ҳаҷми сармоягузориҳо ба сохтмонҳои нав кам шуданд, ҳаҷми қиёсии онҳо аз 92 фоиз то 56 фоиз кам гардид (Ҷадвали №8).

Ҷадвали 8. Сохтори бозтавлиди сармоягузориҳо ба сармояи асосӣ тибқи иншооти таъиноти истеҳсоли

(бо нархҳои воқеан вучуддошта)

Солҳо	2007		2008		2009		2010		2011	
	млн. сом.	%	млн. сом.	%	млн. сом.	%	млн. сом.	%	млн. сом.	%
Ҳамагӣ	2002,3	100	3173,7	100	2481,5	100	2798	100	2664,9	100
Аз нав таҷҳизонии техникаӣ ва навсозии корхонаҳои амалкунанда	87,1	4,3	161,9	5,1	493,4	19,9	677,8	24,2	749,9	28,1
Васеъкунии корхонаҳои амалкунанда	8,6	0,4	34,9	1,1	11,6	0,5	18,1	0,6	257,6	9,7
сохтмон	1874,4	93,6	2922,5	92,1	1433,6	57,8	1086,7	38,8	1493,8	56,1
Сохтмони объектҳои ҷудоғонаи корхонаҳои амалкунанда	30,9	1,5	54,4	1,7	17,7	0,7	91,5	3,3	163,6	6,1
Ҳимояи корхонаҳои амалкунанда	1,3	0,1			525,2	21,2	869,1	31,1	42,3	1,6

Манбаъ: Агентии омили назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон. Сохтмон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон

Танҳо дар давраи солҳои 2008-2011 ба Ҷумҳурии Тоҷикистон таҷҳизоти технологию истеҳсоли ва маводи мукамалгардони онҳо ба маблағи зиёда аз 1,73 млрд. долл. ШМА, ва дар 9 моҳи соли 2012 ба мабалағи умумии зиёда аз 280 млн. долл. ШМА ворид карда шудааст. (Ҷадвали 9)

Ҷадвали 9. Таҷҳизотҳои истеҳсолию технологии воридшуда

№	солҳо	Маблағ (доллари ШМА)	Миқдор (кг)
1	2008	471 456 896	76 570 559
2	2009	274 265 336	56179202
3	2010	292 436 444	53 400 109
4	2011	410 668 603	62 749 269
5	Нӯҳ моҳи 2012	280 974 523	52 537 040
Ҷамағӣ		1 729 801 802	301 436 179

Манбаъ: Хадамоти гумруки назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон

Дар давраи аз солҳои 2007 то 2011 ва нимсолаи аввали соли 2012 ба иқтисоди Ҷумҳурии Тоҷикистон зиёда аз 9 439 млн. доллари ШМА сармоягузорию хориҷӣ ворид гардид. Аз ҷумлаи онҳо 1 428 млн. доллари ШМА, ё ки 15,1 фоиз сармоягузорию мустақим, зиёда аз 7 936 млн. доллари ШМА, ё ки 84,65% дигар сармоягузорию. Бӯҳрони молиявии ҷаҳонӣ дар соли 2009, вақте ки воридоти камтарини сармоягузорию хориҷӣ дар ин давра дар ҳаҷми 677,3 млн. доллари ШМА буд, ва ҷамағӣ 33 фоизи ҳаҷми соли 2007 ва 37 фоизи ҳаҷми соли 2008-ро ташкил меод, ба ин нишондиҳанда таъсири зиёди манфӣ расонд. Аллакай дар соли 2010 воридоти сармоягузорию хориҷӣ ба кишвар тамоюли рӯ ба афзоишро дар ҳаҷми 149 фоиз нисбат ба соли пешин пайдо кард ва дар соли 2011 ба иқтисоди кишвар зиёда аз 2 268 млн. доллари ШМА сармоягузорию хориҷӣ ворид гардиданд, ки нисбат ба нишондиҳандаи мушобеҳи соли 2010 2 маротиба бештар мебошад ва аз нишондиҳандаи мушобеҳи соли тобӯҳрони 2007 зиёд аст.

Дар сохтори маҷмӯи сармоягузорию хориҷие, ки дар соли 2011 ба иқтисоди кишвар ворид гардидаанд, қисмати аз ҷама бештарро дигар сармоягузорию ташкил доданд (96,6 фоиз), ки дар соли 2011 нисбат ба соли 2010 - 200 фоиз афзоиш ёфтанд. Дар нимсолаи аввали соли 2012 ин тамоюл боқӣ монда, ҳиссаи дигар сармоягузорию дар сохтори маҷмӯи сармоягузорию хориҷӣ қариб 88,7 фоизро ташкил дод.

Воридоти сармоягузорию портфелӣ дар давраи аз соли 2007 то соли 2011 дар сатҳи хеле паст қарор дошта, ҳиссаи онҳо дар сохтори

маҷмӯии сармоягузориҳои хориҷие, ки дар муддати ин давра ҷалб карда шуда буданд, ҳамагӣ 0,25 фоизро ташкил дод. (Ҷадвали № 10).

Ҷадвали №10. Сохтори сармоягузориҳои хориҷӣ дар иқтисодиёти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар солҳои 2007-2012.

ҳазор. долл. ШМА фоиз нисбат ба соли гузашта

Сол	Ҳамагӣ	Мустақим	Портфелӣ	Дигар	Ҳамагӣ	Мустақим	Портфелӣ	Дигар
2007	2 060 707,5	388 436,1	199,9	1 672 071,5	-	-	-	-
2008	1 810 899,8	716 708,6	17 014,4	1 077 176,8	87,7	211,7	8549,7	64,4
2009	677 332,4	76 882,2	184,2	600 266,0	37,4	10,7	1,8	55,7
2010	1 119 865,2	51 027,7	6 511,2	1 062 326,3	165,5	66,3	3534,8	176,9
2011	2 268 397,3	76 284,6	52,0	2 192 060,7	200,2	149,4	0,79	200,6
2012 дар 6 моҳ	1 502 017,4	169 436,2	-	1 332 581,2	66,2	222,1	-	60,8
ҳамагӣ % нисбати маблағи умумӣ	9 439 219,6	1 478 775,4	23 961,7	7 936 482,5				
	100%	15,66%	0,25%	84,65%				

Манбаъ: Кумитаи давлатии сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар асоси маълумотҳои Бонки миллии Тоҷикистон.

Дар сохтори сармоягузориҳои хориҷӣ дар иқтисоди Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯи навъҳои фаъолияти иқтисодӣ дар давраи солҳои 2005 – 2011 тағйироти назаррас рӯй доданд. Агар дар солҳои 2006-2008 ҳиссаи аз ҳама бештари сармоягузориҳо ба бахши «Энергетика» ворид гардида бошад, он гоҳ дар соли 2011 61,2 фоизи ҳаҷми сармоягузориҳои мустақими хориҷӣ ба бахши «Нақлиёт ва алоқа» ҷалб карда шуда буданд. Дар айни замон, дар соли 2011 ҳаҷми сармоягузориҳо дар муқоиса бо соли 2010 ба бахши «Нақлиёт ва алоқа» 4,5 маротиба, ба соҳаи «Саноати истихроҷи маъдани кӯҳӣ» қариб 2 маротиба афзоиш ёфт. Афзоиши воридоти захираҳои сармоягузорӣ дар соли 2011 ба соҳаи нақлиёт бо ихтисори миқёси фаъолияти сармоягузорӣ дар соҳаи сохтмон, инчунин ба соҳаҳои вобаста ба миёнаравии молиявӣ сурат гирифт. (Ҷадвали №11).

Ҷадвали №11. Сохтори соҳавии сармоягузориҳои хориҷӣ дар иқтисодиёти Ҷумҳурии Тоҷикистон

(фоиз аз маблағи умумии ҳаҷми солонаи СМХ)

Навъи фаъолияти иқтисодӣ	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Саноати коркард	24	2,5	-	-	1,41	-	-
Саноати кӯҳкорӣ	38	5,4	5,1	-	3,2	9,3	16,7
Энергетика	-	59,2	42,6	75,7	-	-	-
Нақлиёт ва алоқа	7	12,9	12,1	4,7	46,2	13,7	61,2
Сохтмон	8	-	27,6	10,5	7,9	19,1	10,2

Хизматрасонии иҷтимоӣ	2	8,5	-	-	-	-	-
Миёнаравии молиявӣ	9	-	10,5	6,2	41,3	40,9	11,8
Савдои яклухт ва чакана	12	-	-	-	-	-	-
Соҳаҳои дигар		11,6	2,1	2,9	-	17	-
Ҳамагӣ	100	100	100	100	100	100	100

Манбаъ: Бонки Миллии Тоҷикистон. Тавозуни пардохт

Дар сохтори чуғрофии сармоягузорҳои хориҷӣ, ки ба иқтисоди Ҷумҳурии Тоҷикистон ворид карда мешаванд, маҷмӯи асосиро Федератсияи Россия, Британияи Кабир, Қибрис (Кипр), Штатҳои Муттаҳидаи Америка ва ғайра ишғол менамоянд. Тибқи натиҷаҳои соли 2011 ҳаҷми аз ҷама бештар, 1, 022 миллион доллари ШМА, ё ки 46,1 фоизи ҳаҷми умумии сармоягузориҳои хориҷӣ, ки дар давраи зикргардида ба иқтисоди кишвар ворид гардидаанд, ба Федератсияи Россия тааллуқ дорад, аз Британияи Кабир 341,2 миллион доллари ШМА (15,4 фоиз), аз Қибрис – 209,48 миллион доллари ШМА (9,4 фоиз), Штатҳои Муттаҳидаи Америка – 129,61 миллион доллари ШМА ё 5,8% сармоягузориҳои хориҷӣ ворид гардидаанд. (Ҷадвали №12)

Ҷалби сармояи хориҷӣ ба иқтисоди Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳанӯз ба ташаккулёбии бахши сармоягузорию пуриқтидор мусоидат накардааст. Марҳилаи кунунии рушди фаъолияти сармоягузорию кишвари мо дорои чунин хусусиятҳои хос, ба монанди ҳаҷмҳои ками воридоти сармоягузориҳои портфелӣ ва сармоягузориҳои мустақим, сатҳи комилан пасти рақобатпазирии ширкатҳои маҳаллӣ дар муқоиса бо шарикони хориҷӣ, заиф будани заминаи технологияи миллӣ ва амсоли инҳо мебошад.

8. Мушкилоти асосии фаъолияти сармоягузорӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон

14. Бо вучуди дастовардҳои дар тӯли солҳои охир дар соҳаи беҳтарсозии фаъолияти сармоягузорӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ноилгардида, таҳлили анҷомдодашуда ва пурсиши дар байни соҳибкорон ва сармоягузoron гузаронидашуда имкон дод, ки муаммоҳои зерини барои кишвари мо дар соҳаи сармоягузорӣ хосбуда муайян карда шаванд:

- бозори дохилии нисбатан начандон калон ва ҳамгироии заифи тижоратӣ иқтисодӣ бо кишварҳои хориҷӣ;
- рушди ғайрикофии инфрасохтори ҷисмонӣ (роҳҳо, хатҳои интиқоли қувваи барқ, обтаъминкунӣ ва монанди инҳо) дар як қатор минтақаҳои кишвар;

Ҷадвали 12. Сохтори ҷуғрофии сармояҳои хориҷӣ дар иқтисодиёти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар солҳои 2004-2011 (млн. долл. ШМА)

Номгӯи давлатҳо	Солҳо																Ҷамағӣ
	2004		2005		2006		2007		2008		2009		2010		2011		
	млн.\$	%	млн.\$	%	млн.\$	%	млн.\$	%	млн.\$	%	млн.\$	%	млн.\$	%	млн.\$	%	
Ҷамағӣ	260,7	100	263	100	385,2	100	388,4	100	716,7	100	76,88	100	51,03	100	76,3	100	2 218,21
Аз он ҷумла:																	
Кишварҳои ИДМ	0,4	0,15	2,8	1,06	234,3	60,8	171,2	44,1	603,1	84,1	45,21	58,8	9,3	18,2	43,5	57	1 109,81
Озарбойҷон	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,66	1,3	-	-	0,66
Қазоқистон	-	-	-	-	2,4	0,62	10,9	2,81	36,2	5,05	26	33,8	2,34	4,6	0,46	0,6	75,96
Қирғизистон	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,72	0,94	-	-	0,03	0	0,75
Россия	0,3	0,12	2,8	1,06	231,7	60,2	160,2	41,2	566,8	79,1	18,5	24,0	6,3	12,3	35,4	46,4	1022
Давлатҳои дигар	0,1	0,04	0,04	0,02	0,1	0,03	0,1	0,03	0,1	0,01	-	-	-	-	-	-	0,44
Давлатҳои хориҷаи дур	260,3	99,8	260	99	150,9	39,2	217,2	55,9	113,6	15,9	31,68	41,2	41,74	81,8	32,8	43	1 066,5
Британияи Кабир	6,8	2,6	28,6	10,9	25,9	6,72	10,8	2,78	7,1	0,99	0,9	1,2	3,07	6	7,6	9,9	341,2
Олмон	0,04	0,02	1,5	0,57	1,7	0,44	0,1	0,03	-	-	-	-	9,01	17,7	-	-	12,4
Эрон	0,4	0,15	4,7	1,79	2,5	0,65	10,3	2,65	3,5	0,49	1,58	2,1	4,13	8,1	10,7	14	37,81
Ҳиндустон	-	-	2,7	1,03	1,2	0,31	0,2	0,05	0,7	0,1	2,05	2,7	3,84	7,5	0,41	0,5	11,1
Канада	3,4	1,3	0,9	0,34	-	-	1,4	0,36	0,8	0,11	-	-	-	-	-	-	6,5
Кипр	4,1	1,6	1	0,38	36,1	9,37	88,7	22,8	70,2	9,79	2,15	2,8	4,63	9,1	2,6	3,4	209,48
Ҳитой	2,1	0,81	2,5	0,95	34,9	9,06	6,4	1,65	24,7	3,45	0,3	0,4	-	-	-	-	70,9
Нидерландия	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	18,1	23,5	0,62	1,2	3,7	4,8	22,42
Туркия	0,9	0,35	1,6	0,61	3,3	0,86	0,2	0,05	0,2	0,03	-	-	8,68	17	-	-	14,88
Сингапур	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,05	0,06	0,14	0,3	-	-	0,19
ШМА	2	0,8	5,4	2,05	37,3	9,68	71,7	18,5	5,1	0,71	3,05	4	1,06	2,1	4	5,3	129,61
Франса	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2,6	3,4	0,36	0,7	-	-	2,96
Ҷазираҳои Виржиния	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,05	0,07	0,2	0,4	-	-	0,32
Швейтсария	2	0,8	2,1	0,8	0,2	0,05	15,5	3,99	1	0,14	0,82	1,1	5,9	11,6	4,2	5,6	31,72
Давлатҳои дигар	0,2	0,09	0,7	0,27	7,8	2,02	11,9	3,1	0,3	0,04	-	-	0,1	0,2	-	-	21

Манбаъ: Бонки миллии Тоҷикистон. Таъвозуни пардохт

- камбуди мавсимии қувваи барқ;
- нуқсонҳо дар қонунгузории кишвар дар соҳаи сармоягузорӣ ва механизмҳои, ки ҳуқуқи моликият, риояи бояду шояди қонунҳо ва муносибатҳои шартномавии субъектҳои хоҷагидориро таъмин мекунанд, нигилизми ҳуқуқӣ;
- шароити заифи рақобатпазирӣ ҷиҳати ҷалби сармоягузориҳо (низомҳои андоз, гумрук ва раводид);
- нисбатан дур будан аз бозорҳои истеъмолии бузурги ҷаҳонӣ ва шоҳроҳҳои асосии тиҷоратию нақлиётӣ;
- инкишоф наёфтани инфрасохтори сармоягузорӣ (бонкӣ, иттилоотию таҳлилӣ, консалтингӣ (машваратӣ) ва ғайра);
- баланд будани сатҳи бюрократизатсияи (расмиятпарастии) идораи давлатӣ;
- дар кишвар ба миқдори кофӣ вучуд надоштани кадрҳои идоракунанда ва коргарии дорои донишу малакаи муосир, баланд будани сатҳи муҳочирати берунӣ.

9. Иқтидори сармоягузорӣ ва хавфҳо

15. Дурнамои иқтидори сармоягузории Ҷумҳурии Тоҷикистон, ба тӯфайли он, ки кишвар дорои захираҳои табиӣ хеле зиёд мебошад, метавонад бузург арзёбӣ карда шавад, аз ҷумла мавриди истифода қарор додани иқтидори бузурги энергияи об, ҷорӣ намудани технологияҳои ҳозиразамон дар соҳаҳои афзалиятнок, коркарди пурраи ашёи хоми маҳаллӣ бо арзиши баланди изофа, маҳсулоти коркардшудаи озуқа, металлҳои қиматбаҳо ва нодир, инчунин имкониятҳои рушди туризм.

16. Дар баробари ин хавфҳои (рискҳои) зиёдеро, ки ба рушди кишвар таҳдид мекунанд ва метавонанд дар шакли зайл зоҳир гарданд, нодида гирифтани мумкин нест:

- кам шудани захираҳои ашёи хом ва пастшавии минбаъдаи нархҳои ҷаҳонии пахта ва ҳамзамон болоравии арзиши аслии истеҳсоли он, ки боиси косташавии ҷолибияти сармоягузории кишвар мегарданд;
- аз даст додани иқтидори мавҷудаи саноатию истеҳсолии кишвар бинобар сатҳи баланди фарсудашавии воситаҳои асосӣ ва ҳаҷми ками сармоягузориҳо ба сармояи асосӣ;
- симои манфии сармоягузорӣ пайдо кардани кишвар дар натиҷаи ба таври зарурӣ риоя нагардидани сиёсати давлатӣ оид ба ҷалби сармоягузорӣ;
- талафоти бевоситаи бучети давлатӣ бинобар истифодаи ғайрисамараноки маблағҳои, ки барои ҷалби сармоягузорӣ равона карда шудаанд;

- мавҷудияти омилҳои нооромӣ дар минтақаи Осиёи Марказӣ ва вучуд доштани хавфи бунбасти иқтисодӣ бинобар пешгӯинашаванда будани рушди вазъи сиёсии хориҷӣ дар минтақа.

10. Тадбирҳои асосӣ оид ба ноил гардидан ба мақсадҳои Консепсия ва механизмҳои татбиқи онҳо

§1. Такмили заминаи меъёрии ҳуқуқӣ ва бартараф сохтани монеаҳои маъмурии садди роҳи фаъолияти сармоягузорӣ

17. Санади меъёрии ҳуқуқии асосӣ дар соҳаи фаъолияти сармоягузорӣ Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи сармоягузорӣ» №260 мебошад, ки 12 майи соли 2007 қабул гардидааст. Қонун меъёрҳои танзимкунандаи муносибатҳои марбут ба сармоягузорию муттаҳид сохта, барои сармоягузориҳои хориҷӣ ва миллӣ низоми умумии ҳуқуқиро муқаррар намуд ва ба сармоягузороне, ки фаъолияти худро дар Ҷумҳурии Тоҷикистон анҷом медиҳанд, кафолатҳои баробар пешниҳод кард.

Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи сармоягузорӣ» амалан тамоми ҷанбаҳои фаъолияти сармоягузорӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистонро ба танзим мебарорад, ба қадри кофӣ кафолатҳо ва имтиёзоти имконпазирро пешбинӣ менамояд, вале, таҷрибаи кишварҳои ҳамсоя ва таҳлили муқоисавию ҳуқуқии қонунҳои сармоягузорию онҳо, инчунин назариёт ва дархостҳои сармоягузорон нишон доданд, ки Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи сармоягузорӣ» ба таҷдиди назар ва ба он ворид намудани тағйиру иловаҳо ниёз дорад.

18. Дар навбати аввал, муайян намудани мафҳуми қонунгузорию сармоягузорӣ зарур мебошад, то ки ба таври дақиқ муайян карда шавад, ки маҳз кадом санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ бояд ба чунин навъ қонунгузорӣ ворид карда шаванд.

19. Ҳамоҳангсозии (мутобиқсозии) умумии қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон, аз нуқтаи назари ягонагии истилоҳот, тадбирҳои пешбинишаванда, ба тавозуни озодиҳо ва масъулияти ҳам сармоягузорон ва ҳам давлат муносиб намудани санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ зарур мебошад. Ҳамчунин принсипҳои эълоннамудаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи сармоягузорӣ» бояд дар дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ низ инъикоси худро пайдо кунанд, то ки онҳо аз сатҳи декларативӣ ба сатҳи татбиқи амалӣ гузаронида шаванд.

20. Дар сатҳи қонунгузорӣ бояд чунин механизмҳои бунёдии сармоягузорӣ, ба монанди созишномаи сармоягузорӣ, шарикии давлат ва бахши хусусӣ, лоиҳаҳо, барномаҳои сармоягузорӣ ва ғайра инъикос ёбанд ва ба таври дақиқ ба танзим дароварда шаванд.

21. Барои ҳавасмандгардонии сармоягузорӣ таҷдиди назар намудани критерияҳое, ки мутобиқи онҳо метавонанд имтиёзоти андозӣ

ва гумрукӣ пешниҳод карда шаванд, инчунин ба таври дақиқ муқаррар намудани тартиби пешниҳод намудани онҳо зарур мебошад. Рушди чунин навъ кафолати аз ҷониби давлат пешниҳодшаванда, ба монанди додани грантҳои давлатӣ зарур доништа мешавад. Барои ин ташаккул додани заминаи кофӣ меъёри ҳуқуқӣ зарур аст.

22. Дар доираи қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ намудани механизми пешниҳоди шикоят аз ҷониби сармоягузoron нисбати риоя нагардидани кафолатҳои муқаррарнамудаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи сармоягузорӣ», инчунин расмиёти воқуниши мақомоти ваколатдор ба ин шикоятҳо зарур мебошад.

23. Фароҳам овардани низоми мусоиди моликият дар Ҷумҳурии Тоҷикистон тавассути қабул намудани санадҳои махсуси меъёри ҳуқуқии алоҳидае, ки масъалаҳои милликунонӣ, реквизиция (мусодира кардан) ва ғайраро танзим менамоянд, зарур мебошад. Ғайр аз ин анҷомдиҳии тадбирҳо оид ба таъминоти воқеии ҳифзи ҳуқуқи ҳам молумулкӣ ва ҳам ғайри молумулкӣ, эътироф намудани конвенсияҳо ва дигар санадҳои байналмилалӣ ба ҳимояи сармоягузорӣ нигаронидашуда зарур аст.

24. Фаъолияти минбаъдаи мураттаб ва муназзам оид ба паст кардани монеаҳои маъмурӣ, соддагардонии расмиёт, хусусан дар соҳаи иҷозатномадиҳӣ, инчунин такмилдиҳии соҳаи тафтишу назорат бо мақсади паст кардани фишор ба тижорат ва кам кардани даҳолати давлат ба фаъолияти бахши хусусӣ, ҷорӣ намудани низоми нави андозбандӣ ва имтиёзоти рақобатпазире, ки ба ҷалби сармоягузoron мусоидат мекунанд, зарур мебошад.

25. Давлат бояд шарикӣ баробарҳуқуқи граждани, иштироккунандаи муносибатҳои ҳуқуқии граждани бо сармоягузор шавад ва барои ин бояд заминаи меъёри ҳуқуқии дахлдор ва системаи мувозина ва маҳдудиятҳо нисбати сармоягузориҳо, ки ба рушди иқтисодҳои миллӣ таҳдид мекунанд, ташаккул дода шавад.

§2. Дигаргуносозии заминаи институтсионали ва системаи идоракунии фаъолияти сармоягузорӣ

26. Барои баланд бардоштани самаранокии идоракунии фаъолияти сармоягузорӣ, беҳтарсозии муҳити сармоягузорӣ ва афзун намудани воридоти сармоягузориҳо ба иқтисод дар Ҷумҳурии Тоҷикистон таъсис додани системаи комили ягонаи идоракунии давлатии равандҳои сармоягузорӣ, ки сохторҳои марбутан кор бо сармоягузориҳои хориҷӣ, ҳамохангсозии фаъолият бо ташкилотҳои (созмонҳои) байналмилалӣ, гузаронидани экспертизаи (ташҳиси) лоиҳаҳои муҳимтарин ва интиҳоби озмунии онҳоро фаро мегирад, зарур мебошад.

27. Таъмин намудани такмилёбии минбаъдаи функцияҳои Кумитаи давлатии сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатии Ҷумҳурии

Тоҷикистон, ҳамчун мақоми давлатии ваколатдор дар соҳаи сармоягузорӣ, аз ҷумла ба он додани ваколатҳои бештар оид ба мониторинги лоиҳаҳои сармоягузорӣ, пешбурди феҳристи (реестри) лоиҳаҳои сармоягузорӣ мувофиқи матлаб буда, барои ин тамоми мақомоти давлатие, ки ба раванди сармоягузорӣ ҷалб шудаанд, бояд иттилооти марбутатаи дар ихтиёрашон мавҷудбударо ба таври доимӣ ба он пешниҳод намоянд. Ҳамзамон, дастрасӣ ба феҳрист (реестр) бояд озод бошад, феҳрист бояд расман дар сомонаи расмии Кумитаи давлатии сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон интишор карда шавад.

28. Барои ҳалли муаммоҳои дорой хусусияти институтсионалӣ (вучуд доштани шумораи зиёди мақомоти давлатие, ки ба сармоягузор лозим меояд, ки бо онҳо саруқор дошта бошад, сатҳи баланди даҳолати мақомоти «ичозатдиҳанда», такроркунии функсияҳои маъмурии мақомоти давлатӣ) дар чараёни татбиқи Концепсияи мазкур бояд вариантҳои амалисозии механизми Созишномаи сармоягузорӣ баррасӣ гарданд, ки хангоми он давлат тамоми мувофиқакунониҳои зарурӣ ва расмиёти маъмурӣ, ва/ё ҷорӣ намудани системаи «равзанаи ягона»-и мутамарказкунандаи функсияҳои/хизматрасониҳои ҳамаи мақомоти давлатии зарурии ба раванди додани тамоми ҳуҷҷатҳои иҷозатдиҳии лозимӣ ҷалбшударо ба зиммаи худ мегирад, то ки ба сармоягузори мувоҷиаткарда ҳарчи зудтар хизмат расонида шавад.

29. Васеъ намудани имкониятҳои Кумитаи давлатии сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар мавриди бештар намудани ҳамохангсозӣ ва назорати фаъолияти мақомоти давлатии ҷумҳурӣ оид ба масъалаҳои ҷалби сармоягузориҳо, дастгирии фаъолияти ҷорӣ сармоягузoron, ҳимояи ҳуқуқи манфиатҳои онҳо ва фароҳамоварии шароити мусоид барои фаъолияти сармоягузорӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон бошад, мувофиқи мақсад мебошад.

§3. Рушди инфрасохтори фаъолияти сармоягузорӣ

30. Ба динамикаи воридоти сармоягузориҳо мавҷудияти инфрасохтори рушдёфта, аз ҷумла энергетика, алоқа, системаи телекоммуникатсия, нақлиёт, меҳмонхона ва дигар хизматрасониҳо таъсири мусбат мерасонад. Бинобар ин, ҳамзамон бо саъю талошҳо оид ба татбиқи яке аз мақсадҳои стратегии кишвар – баромадан аз бунбасти нақлиётӣ, шартҳои муҳими сиёсати муваффақонаи сармоягузорӣ ҳалли проблемаҳои таъмини қувваи барқ, алоқа ва хизматрасонӣ хоҳад буд.

Ҷузъи таркибии муҳими механизми ҷалби сармоягузориҳои хориҷӣ ба минтақаҳои кишвар инфрасохтори рушдёфтаи сармоягузорӣ мебошад. Барои ташаккулёбии пурра ва такмилёбии доимии он таҳия ва татбиқи намудани маҷмуи тадбирҳо оид ба рушди инфрасохтори махсуси сармоягузорӣ зарур мебошад – бонкҳои тижоратӣ, фондҳои

сармоягузорӣ, фондҳои ғайридавлатии нафақа, ҷамъиятҳои суғуртавии тиҷоратӣ, консорсиумҳои ғайридавлатии сармоягузoron, бонкҳои ипотекавӣ, инчунин ниҳодҳои ғайримолиявӣ – агентҳои маркетингӣ ва консалтингӣ, хадамоти кадрӣ ва рекрутингӣ, таҳсилоти иловагӣ ва махсус ва бизнес-таҳсилот.

31. Дар мадди тавачҷӯҳи доимии Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва мақомоти ваколатдори давлатӣ оид ба сармоягузориҳо бояд тадбирҳои минбаъда оид ба рушди минтақаҳои озоди иқтисодӣ ва таъмини онҳо бо инфрасохтори дахлдор қарор гиранд. Ворид намудани таҷрибаи мусбӣ байналмилалӣ ба рушди минтақаҳои озоди иқтисодӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки имкон медиҳад маҷмӯи проблемаҳои барои ҳамаи кишварҳои Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил умумибударо, ки ба минтақаҳои озоди иқтисодӣ имкон намедиҳанд афзалиятҳои худро дар ҳаҷми пурра амалӣ намоянд, зарур мебошад. Ба ҷумлаи муаммоҳои мазкур инҳоро мансуб донишман мумкин аст:

- танзим ва идоракунии ғайрисамаранок;
- вучуд надоштани баҳисобгирии хусусиятҳои хоси минтақаҳо;
- нокифоя ҷудо гардидани маблағгузориҳои буҷетӣ барои ташаккулёбии институтсионалӣ ва таъсиси инфрасохтори зарурӣ, самаранокӣ ва пасти хароҷоти буҷетӣ;
- ноустувории қонунгузориҳои андоз барои резидентҳои минтақаҳои озоди иқтисодӣ.

32. Бояд ҳам таҷрибаи мусбӣ ва ҳам таҷрибаи манфии ҷомеаи ҷаҳониро ба инобат гирифт ва омӯхт, ки ин ба Ҷумҳурии Тоҷикистон имкон медиҳад, то модели худро бо тақия ба таҷрибаи беҳтарини ҷаҳонӣ созад.

Барои беҳтар намудани ҷолибият ва иқтидори минтақаҳои озоди иқтисодии дар Ҷумҳурии Тоҷикистон вучуддошта баррасӣ намудани механизми таҳти идораи ширкатҳои махсусгардонидашуда супоридани онҳо мувофиқи матлаб хоҳад буд, ки ин дар тамоми ҷаҳон ба таври васеъ амалӣ мегардад, ё ки барои тақвиятбахшии иқтидори идоракунии маъмурияти онҳо маблағҳои зиёди буҷетӣ ҷалб карда шаванд.

Таҷрибаи ҷаҳонӣ аз он шаҳодат медиҳад, ки омили рушди босуръати иқтисодӣ аз ҳисоби фаъолгардонии муомилоти байналмилалӣ мол, сарфарбарсозии сармоягузориҳо, вусъатбахшии равандҳои ҳамгирии иқтисодӣ, таъсиси минтақаҳои махсуси иқтисодӣ мебошад. Дар баробари ин, пешбинӣ намудани тадбирҳо оид ба таъсиси минтақаҳо ва майдонҳои саноатии сармоягузориҳои дорой дастрасӣ ба шабакаҳои муҳандисӣ бидуни пешниҳод кардани имтиёзот ва афзалиятҳо мувофиқи матлаб хоҳад буд.

§4. Таъминоти иттилоотию таҳлилии фаъолияти сармоягузорӣ

33. Дастрас будани иттилоот, шаффоф ва возеҳ будани қонунгузорӣ омили муҳимтарини ташаккулёбии симои сармоягузории кишвар мебошад. Муқаррар намудани принципи дар боло зикргардида дар Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи сармоягузорӣ» лаҳзаи мусбӣ ба ҳисоб меравад, вале дар амалия ин принцип риоя карда намешавад. Дастрасии сармоягузори эҳтимолӣ (имконпазир) ба иттилоот мушқил буда, он ба қабули қарорҳои мусбат оид ба сармоягузорӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мусоидат намекунад.

34. Ноил гардидан ба иҷрои бечунучарои талаботи қонунгузорӣ оид ба интишори расмии тамоми санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, аз он ҷумла санадҳои меъёрии ҳуқуқие, ки дар сатҳи вазорату идораҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон қабул карда мешаванд, зарур мебошад.

35. Барои бартараф намудани холигии иттилоотию таҳлилӣ инҳо зарур мебошанд:

- зоҳир намудани тавачҷӯҳи махсус ба таъминоти иттилоотии сармоягузори хориҷӣ ҳамчун зинаи нисбатан заиф дар механизми танзими ин раванд. Воситаҳои иттилоотӣ ва марказҳои мусоидат ба сармоягузори хориҷӣ бояд сармоягузориро бо маълумот дар бораи лоиҳаҳои мухталиф ва шартҳои татбиқи онҳо, шартҳои ҷойгиркунӣ ва фаъолият дар минтақаҳои махсуси иқтисодӣ, системаи андозбандӣ, расмиёти маъмурию ҳуқуқӣ, кафолатҳои давлат, роҳҳои ҳалли масъалаҳои баҳснок ва проблемаҳо таъмин намоянд;

- андешидани тадбирҳо оид ба беҳтарсозии дастрасӣ ба иттилоот ва пешниҳод кардани иттилооти пурра дар бораи лоиҳаҳои сармоягузорӣ дар минтақаҳои мухталифи кишвар, инчунин дар ҳаҷми пурра татбиқ намудани кафолатҳо ва имтиёзоте, ки Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ба сармоягузори пешниҳод менамояд. Андешидани тадбирҳо оид ба баланд бардоштани сатҳи саводнокии ҳуқуқии соҳибкорон ва хизматчиёни давлатӣ дар минтақаҳо тавассути беҳтар намудани сатҳи огоҳӣ оид ба чараҳои ислоҳоти иқтисодӣ ва санадҳои меъёрии ҳуқуқие, ки дар соҳаи сармоягузорӣ қабул гардидаанд;

- ҳавасмандгардонӣ ва ташвиқ намудани таъсиси сохторҳои махсусгардонидашудаи ғайридавлатие, ки ба хизматрасонии таҳқиқотӣ, консалтингӣ, аудиторӣ ва дигар хизматрасониҳо барои бахши соҳибкорӣ нигаронида шудаанд;

- баррасӣ намудани имконияти интишори мунтазами маводҳои иттилоотию таҳлилӣ оид ба вазъи бахшҳои иқтисод, тафсирҳои соҳавӣ, маҷмӯаҳои омӯрӣ бо нишондиҳандаҳои рушди иқтисод, тафсирҳои нархҳо ва монанди инҳо. Пешбинӣ намудани фаслҳои махсус ҳангоми таҳияи барномаҳои сармоягузорӣ, ки дар онҳо чорабиниҳо оид ба иттилоотонии ҳамаи сармоягузори эҳтимолӣ (имконпазир) дарҷ мегарданд тавассути ҳама гуна усулҳои дастрас (истифодаи захираю

имкониятҳои сафоратҳо ва намояндагӣҳои тичоратӣ, ташкили форумҳо, аз ҷумла форумҳои интернетӣ ва намоишгоҳҳои лоиҳаҳои сармоягузорӣ ва ғайра);

- тақвият додани иқтидорҳои фаъолиятдоштаи мақомоти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки ҳамарӯза бо сармоягузoron рӯбарӯ мешаванд, то ки онҳо иттилооти комилан навро оид ба вазъ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод кунанд, имконият дошта бошанд дар сатҳи баланди касбӣ бо сармоягузoron муошират кунанд. Навкунии иттилооте, ки мақомоти давлатӣ дар сомонаҳо ва дар манбаъҳои дигар интишор менамоянд, бояд ӯҳдадорӣ мақомоти давлатӣ бошад ва барои иҷрои накардани чунин ӯҳдадорӣ бояд ҷавобгарии маъмурии роҳбари аввали мақомоти давлатии дахлдор пешбинӣ карда шавад.

§5. Ҳавасмандгардонии фаъолияти сармоягузорӣ

36. Ташаккули сиёсати муқтадирӣ сармоягузорӣ, ки ба воридоти сармоягузориҳо мусоидат мекунад ва шароити мусоид фароҳам меоварад, бояд тавассути тадбирҳои системавии сиёсати макроиқтисодӣ, инчунин тадбирҳои интихобӣ дар заминаи татбиқи муносибати инфиродӣ, чораҳои дастгирии хизматрасонии бахшҳои мушаххаси иқтисод, минтақаҳои муайян, гурӯҳҳои корхонаҳо ва лоиҳаҳо тавассути пешниҳоди имтиёзҳои гуногуни фискалӣ ва сабукиҳои маъмуриӣ анҷом дода шавад.

Тадбирҳои системавии сиёсати иқтисодӣ бояд ба ташаккулдиҳии макрмуҳити ҷолиби сармоягузорӣ ва заминаи қонунгузорӣ, ба тадбирҳо оид ба таъмини шароити рақобатпазири ҷалби сармоягузориҳои хориҷӣ, инчунин ба тадбирҳо оид ба баланд бардоштани маҳсулнокии ва рақобатпазирӣ истеҳсолкунандагони ватанӣ равона карда шаванд.

Тадбирҳои интихобӣ бояд дар асоси муносибати инфиродӣ (мушаххас) дар қор бо сармоягузорони хориҷӣ, маҷмӯи тадбирҳои якҷояи дастгирии молиявӣ ва хизматрасонии бахшҳои ба содирот нигаронидашуда, корхонаҳо ва лоиҳаҳо анҷом дода шаванд, инчунин бояд ба ташаккулдиҳии симои мусбии сармоягузории кишвар дар бозорҳои байналмилалӣ сармоя равона карда шаванд.

37. Дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон навъҳои нисбатан муҳими ҳавасмандгардонӣҳои махсус барои сармоягузорони хориҷӣ инҳо бояд бошанд:

- ҳавасмандӣҳои андозӣ (фискалӣ): рухсатҳои андозӣ, имтиёзот дар мавриди андоз аз Ҷоида, имтиёзот нисбати маблағҳое, ки барои сармоягузорӣ ва сармоягузории такрорӣ истифода карда мешаванд, низоми босуръати (сарехи) азҳисоббарориҳои истеҳлокии (амортизатсионӣ), имтиёзот дар мавриди андози даромад барои қормандони хориҷии қорхонаҳо бо иштироки хориҷиён, имтиёзот

ҳангоми анҷомдиҳии амалиёти савдои хориҷӣ, имтиёзот дар мавриди воридоти технологияҳои нав ва ғайра;

- ҳавасмандиҳои молиявӣ: пардохтани субсидияҳои ҳукуматӣ барои пӯшонидани як қисми хароҷоти оғози фаъолият, пешниҳод намудани қарзҳои имтиёзноқ ё кафолатҳои барои қарзҳои таъмин намудани шароити имтиёзноқи суғуртакунии давлатӣ, иштироки давлат дар сармоҷи саҳомӣ, ҳавасмандгардонии андӯхт, таъсиси фондҳои сармоҷгузорӣ;

- таҳия ва татбиқи барномаҳои мақсадноқи сармоҷгузорие, ки ба рушди минтақаҳои рушднаёфта ва соҳаҳои афзалиятноқи иқтисодии кишвар равона карда шудаанд. Таъминоти иқтисодии татбиқи барномаҳои мақсадноқи сармоҷгузорӣ асосан бояд тавассути беҳтарсозии механизми молиявии ҷалби сармоҷгузориҳо ба таҳияи низоми баҳодихӣ ва идоракунии таваккалҳои анҷом дода шавад. Таъминоти ҳуқуқии татбиқи ин барномаҳо андешидани тадбирҳои маҷмӯӣ оид ба идома додани ислоҳоти қонунгузорӣ, баланд бардоштани сатҳи дастрасӣ ва шаффофияти иттилоотро тақозо менамояд;

- бекор кардани раводидҳои (визаҳои) ё тартиби соддагардидаи додани раводидҳои ба сармоҷгузoron (роҳбарон ва намояндагони зинаи роҳбарикунанда, инчунин мутахассисони баландиқтисоси ширкатҳои дорои технологияҳои рушднаёфта) барои анҷом додани музокирот, шиносӣ бо истеҳсолот, бастании шартномаҳои (муоҳидаҳои). Асос барои вуруд ба қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон бидуни раводид (виза) дар ин ҳолат бояд даъватномаи мақомоти ваколатдори давлатӣ оид ба сармоҷгузориҳо, иҷозат барои баровардани фоида, додани шаҳрвандӣ ба сармоҷгузороне, ки зиёда аз ҳадди ақали маблағи муайяннамудаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон барои иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон сармоҷгузорӣ намудаанд.

§6. Беҳтар намудани симои сармоҷгузорӣ ва нишондиҳандаҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон дар рейтингҳои (дараҷабандиҳои) байналмилалӣ

38. Мавқеи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар доираи Конференсияи Созмони Милали Муттаҳид оид ба тичорат ва рушд (UNCTAD) дар гурӯҳи кишварҳои дорои иқтидорҳои зиёд ва сатҳи пасти сармоҷгузориҳо далели вуҷуд доштани зарурати анҷом додани корҳои оид ба беҳтарсозии симои сармоҷгузории кишвар мебошад.

Намудҳои асосии ташкили идоракуниро бо ҳалли мушкилоти имичӣ дар доираи фаъолияти мақомоти давлатӣ ва пешбинӣ намудани маҷмӯи чорабиниҳои оид ба беҳтарсозии симои сармоҷгузории кишвар дар шакли фасли Барномаи ҷалби сармоҷгузориҳо, баррасӣ намудан зарур аст:

39. Механизми амалии баланд бардоштани имичи сармоҷгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон бояд иқдомҳои зеринро дарбар гирад:

– муайян намудани мақоми давлатии масъуле, ки тахти роҳбарӣ ва назорати бевоситаи он барномаи мақсадноки баланд бардоштани симои сармоягузори кишвар татбиқ карда хоҳад шуд;

– таъсиси гурӯҳи кории доимӣ аз ҷумлаи коршиносони мустақил;
– таъсиси гурӯҳи тадқиқотии (коршиносии) муваққатӣ иборат аз коршиносон;

– муайян намудани рӯйхати рейтингҳои байналмилалӣ, ки барои арзёбии муҳити сармоягузори Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳим мебошанд;

– тасдиқ намудани рӯйхати рейтингҳои байналмилалӣ, омӯхтани методология, муайян намудани имконият ва роҳҳои беҳтарсозии нишондиҳандаҳои (индикаторҳои) мушаххас дар ин рейтингҳо;

– таҳия намудани нақшаи чорабиниҳо оид ба беҳтарсозии нишондиҳандаҳо, муайян намудани масъулон, назорати ҷараёни корҳо;

– дар ҷараён ва баъди баанҷомрасии корҳо маъракаҳои густурдаи иттилоотӣ бо мақсади таблиғи дастовардҳо, натиҷаҳои мушаххас, беҳтарсозии муҳити сармоягузори кишвар гузаронида мешаванд;

40. Боло бурдани симои сармоягузори Ҷумҳурии Тоҷикистон дар сатҳи иттилоотии ҷаҳонӣ бо истифодаи воситаҳои зерин имконпазир мебошад:

– дар шабакаҳои телевизионӣ ва радиои ҷаҳонӣ ҷойгир кардани наворҳои видеоӣ ва аудиоӣ оид ба имкониятҳои сармоягузори Ҷумҳурии Тоҷикистон;

– ҷойгир кардани билбордҳо дар фурудгоҳҳо ва дигар ҷойҳои ҷамъиятӣ;

– сомонии интернетии иттилоотии бисёрзабонаи ба таври доимӣ навшаванда барои сармоягузoron;

– таҳия ва интишор намудани маводҳои ҷопии иттилоотию таҳлилий ва муаррифотӣ;

– кори мураттаб бо воситаҳои ахбори оммаи хориҷӣ оид ба боло бурдани симои мусбати сармоягузори кишвар, аз ҷумла ахбороти мунтазами иттилоотӣ дар воситаҳои ахбори оммаи хориҷӣ, мақолаҳо ва нашрияҳои мавзӯӣ, интишори наворҳои видеоии муаррифотӣ;

– гузаронидан ва фаъолна ба маърази ҷомеаи тичоратии байналмилалӣ пешниҳод намудани чорабиниҳои оммавии иқтисодӣ ва сармоягузорӣ – бизнес-форумҳо, роҳнамоҳо, семинарҳо, конференсияҳо, намоишгоҳҳо;

– иштироки фаъолна дар чорабиниҳои оммавии байналмилалӣ сармоягузорӣ ва иқтисодӣ;

– инъикоси васеи фаъолияти ширкати махсусгардонидашудаи миллӣ оид ба ҷалби сармоягузориҳо «Тоҷинвест» ҳам дар хориҷа ва ҳам дар дохили кишвар;

– таъсис додани системаи дастгирии муҳоҷирони меҳнатӣ ва ташаккулдиҳии симои мусбии Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун таҳвилгари кадрҳои баландихтисос ба ҷомеаи иқтисодии ҷаҳонӣ.

41. Қор бо воситаҳои ахбори омма бояд дар ҳама самтҳои муҳим – сиёсат, иқтисод, туризм (сайёҳӣ), фарҳанг ва ғайра бо таъмин намудани таъсиррасонии иттилоотӣ ба ҳама гурӯҳҳои мавриди назар ташкил карда шавад. Барои ҳамоҳангсозии қори мазкур бояд як мақомоти масъул ё комиссияи байниидоравӣ муайян карда шавад ва ба ҳайати он намояндагони бахши тижорати хусусӣ, ки симои худро дар хориҷа фаъолона муаррифӣ менамоянд, шомил карда шаванд.

§7. Рушди муносибатҳои тижоратию иқтисодӣ бо кишварҳои хориҷӣ

42. Ҷанбаи муҳими сиёсати сармоягузори давлат мутобиқати он бо сиёсати иқтисодии хориҷӣ мебошад, ки барои ҳамаҷониба мусоидат намудан ба рушди муносибатҳои тижоратию иқтисодии минтақавӣ ва байналмилалӣ, ҳамгирии иқтисоди миллӣ бо иқтисоди ҷаҳонӣ, иштирок дар татбиқи лоиҳаҳои муҳими минтақавӣ ва байналмилалии иқтисодӣ, нақлиётию коммуникатсионӣ ва энергетикӣ, ҳифзи манфиатҳои иқтисодӣ ва ба бозорҳои нав баромадани субъектҳои тижорати миллӣ нигаронида шудааст.

43. Бо мақсади ҳалли вазифаҳои зикргардида ва суръатбахшии ислоҳоти иқтисодӣ идома додани ҳамкориҳои мутақобилан судманд бо созмонҳои байналмилалии мӯътабари молиявӣ, аз ҷумла Бонки Умумичаҳонӣ, Хазиначи байналмилалии асъор, Бонки осиёи рушд, Бонки Аврупои таҷдид ва рушд ва Бонки исломии рушд мувофиқи матлаб мебошад.

44. Рушди минбаъдаи муносибатҳои тижоратию иқтисодӣ ва сармоягузорӣ бо кишварҳои аъзои Созмони ҳамкориҳои Шанхай ва Иттиҳоди гумрукӣ низ бояд ба яке аз самтҳои асосии сиёсати иқтисодии хориҷии кишвар таҷдид ёбад.

45. Омили муҳимтарини таъмини рушди иқтисоди кишвар ва ҳамгирии он ба иқтисоди ҷаҳонӣ ҳамроҳ шудани Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Созмони Умумичаҳонии Савдо мебошад. Узвийат дар Созмони Умумичаҳонии Савдо ба ҳарчӣ бештар дар оянда пешгӯишаванда будани иқтисоди кишвар мусоидат хоҳад кард ва ба кишвар имкон медиҳад, ки стандартҳои ягона бо ҳама аъзои ин созмон дошта бошад, маҳсулоти рақобатпазир истеҳсол намояд ва ба бозори дохилӣ барои молҳои хушсифати истеҳсолкунандагони ҷаҳонӣ дастрасӣ муҳайё намояд.

46. Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун давлати соҳибистиклол бо кишварҳои Америка, Осиё ва Аврупо муносибатҳои иқтисодӣ дорад, инчунин ҷонибдори ҳамкориҳои ҳарчӣ амиқтар бо тамоми созмону ташкилотҳои иқтисодии минтақавӣ мебошад. Яке аз муҳимтарини онҳо Созмони Конференсияи Исломи мебошад, ки дар доираи он Ҷумҳурии

Тоҷикистон имконияти густариш додани ҳамкориҳои ҳарчӣ амиқтарро бо кишварҳои ҷаҳони ислом дорад.

§8. Рушди бозори меҳнат ва ташаккулёбии иқтисодии кадрҳо

47. 67,5 фоизи аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистонро аҳолии аз 29-сола ҷавонтар ташкил медиҳанд, бинобар ин ҷавонони Тоҷикистон дар муайянқунӣ ояндаи иқтисодӣ ва суботи кишвар нерӯи асосӣ хоҳанд буд.

Зарурати рушди иқтисод аз Ҳукумати кишвар таҳия ва татбиқи стратегия ва барномаҳои нави рушди бозори меҳнат ва таъмини шуғлро тақозо менамояд, ки дар қабул намудани Стратегияи давлатии рушди бозори меҳнати Ҷумҳурии Тоҷикистон то соли 2020 ва Стратегияи миллии муҳоҷирати меҳнатии шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон ба хориҷа барои давраи солҳои 2010-2015 инъикос мегардад.

Барои Ҷумҳурии Тоҷикистон сатҳи баланди муҳоҷирати дохилӣ ҳос мебошад. Муҳоҷирати дохилӣ, ҳамчун самти шуғл, то андозае масъалаҳои ҳиҷрати қувваи кориро аз маҳалҳои аҳолинишини деҳоти «бо қувваи корӣ таъминбуда», ки дар он ҷойҳо захираҳои меҳнатии худӣ бо ҷойҳои корӣ таъмин намебошанд, ба шаҳрҳо ва ноҳияҳо ҳал менамояд.

Муҳоҷирати меҳнатии хориҷии шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон ба давлатҳои ҳамсоя «барои пулкоркунӣ» дар давраи гузариш вусъати бештар пайдо кард ва андозаи хеле зиёдро ташкил медиҳад. Тамоюл ба камшавӣ дар шароити кунунӣ ба мушоҳида намерасад. Тибқи маълумоти таҳлили қувваи корӣ дар соли 2009, ҳиссаи муҳоҷирати меҳнатӣ 21,9 фоизи аҳолии машғули корро ташкил медиҳад.

Ҳисобҳо нишон медиҳанд, ки ҳадди ақал, барои нигоҳдории сатҳи шуғли аҳоли ва ба соҳаи шуғл ҷалб намудани қисми ҳар сол афзоишбандаи аҳолии қобили меҳнат, муҳайё намудани чунин шароити иқтисодие зарур мебошад, ки афзоиши ҳарсолаи одамони ба кор машғулбуда на камтар аз 7% аз ҳисоби ҳамасола таъсис додани 150 ҳазор ҷойҳои кории самаранок таъмин карда шавад. Дар ҳоли ҳозир суръати афзоиши миёнаи солонаи одамони ба кор машғулбуда ҳамагӣ 1,0 фоизро ташкил медиҳад. Ба таври воқеӣ иқтисоди кишвар ҳоло наметавонад афзоиши зарурии шумораи ҷойҳои кориро таъмин намояд. Бинобар ин, дар марҳилаи кунунӣ шуғл дар хориҷи кишвар ҳамчун ҷузъи муҳими сиёсати шуғли аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон боқӣ мемонад.

Ҳаҷми умумии интиқоли пулии муҳоҷирони меҳнатӣ дар соли 2011 - 40 фоизи ММД-ро ташкил дод. Омили мазкур ҳоло барои нигоҳдории суботи иқтисодӣ ва иҷтимоӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон асосӣ маҳсуб гардида, талаботи дохилӣ ва истеъмолоти шахсиро дастгирӣ менамояд.

Дар шароити муосир мавҷудияти қувваи кории болаёқат ин нишонаи муҳими ҷолибияти сармоягузории давлат мебошад.

Стратегияи давлатии рушди бозори меҳнати Ҷумҳурии Тоҷикистон то соли 2020 ва Стратегияи миллии муҳоҷирати меҳнатии шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон ба хориҷа барои солҳои 2010-2015 ҷабҳаҳои асосии рушди бозори меҳнат ва таъмини шугли меҳнатро муайян месозанд.

48. Ҳамзамон, аз нуқтаи назари иҷрои сиёсати сармоягузорӣ, афзун намудани иқтидор ва баланд бардоштани сатҳи ҷолибияти сармоягузорӣ, самтҳои асосии сиёсати давлатӣ дар ин ҷабҳа бояд чунин шаванд:

- рушди ҳамаҷонибаи иқтидори кадрҳо;
- баланд бардоштани сатҳи таҳассуси кадрҳо;
- таъсис додани системаи омӯзиши эҳтиёҷот (талабот) дар бозори меҳнати дохили кишвар, бо дарназардошти фаъолияти иқтисодии сармоягузорӣ.

11. Механизми мониторинг ва арзёбии самаранокии татбиқи Консепсия

49. Механизми мониторинг ва арзёбии самаранокии Консепсия бо механизмҳои татбиқи сиёсати сармоягузорӣ алоқамандии зич дорад. Барои мониторинг ва арзёбӣ намудани самаранокии татбиқи ҷорабиниҳои банақшагирифташуда механизмҳои зерин истифода карда мешаванд:

- мониторинги ҳарсолаи муҳити сармоягузорӣ дар асоси пурсиши назарияти сармоягузори хориҷӣ ва ватанӣ аз соҳаҳои мухталифи саноат («барометри» муҳити сармоягузорӣ). Таҷрибаи кишварҳои мухталифи ҷаҳон аз таъсири мусбати чунин механизм гувоҳӣ медиҳад, ба шарте, ки он дар асоси илмии иҷтимоӣ татбиқ карда мешавад, барномаҳо ва воситаҳои таҳқиқот таҳия карда шудаанд, интихоби посухдиҳандагон бо шартҳои роҳ надодан ба натиҷаҳои ҷонибдорона ба таври дақиқ ба нақша гирифта шудааст, таҳлили амиқи натиҷаҳои бадастомадаи пурсиш, ки дар асоси онҳо тадбирҳо оид ба тасҳеҳи амалҳо ва беҳтарсозии минбаъдаи муҳити сармоягузорӣ таҳия карда мешаванд. Ташкилкунандаи пурсиш дар ин маврид метавонад мақоми ваколатдори давлатӣ оид ба сармоягузорӣ бошад, вале иҷроқунанда бояд ширкати махсусгардонидашудаи мустақил (мумкин аст хориҷӣ) бошад, ин имкон медиҳад сатҳи воқеияти натиҷаҳо баланд бардошта шавад, зеро имкон медиҳад ба вобастагӣ ва фишори маъмурӣ роҳ дода нашавад ва аз ҳама муҳимтар – дар маҷмӯъ ба ташаккулёбии минбаъдаи симои мусбати кишвар ва аз ҷумла мақоми ваколатдори давлатӣ оид ба сармоягузориҳо мусоидат хоҳад кард;

- мониторинги шароит барои сармоягузориҳо дар кишварҳои рақиб, дар мавриди зарурат, барои андешидани тадбирҳои фаврии воқуниш. Таҳлили доимии муқоисавии ин шароит барои таъмини рақобатнокӣ ва

«чубронҳои» тарафҳои заиф бо афзалиятҳо (имтиёзот) дар дигар ҷанбаҳо зарур мебошад;

- таҳлили нишондиҳандаҳои индикаторҳои миқдории муҳити сармоягузори кишвар – ҳаҷми сармоягузориҳои мустақими хориҷии ҷалбшаванда, миқдори сармоягузориҳои ҷалбшаванда, ҳаҷми молҳо ва хизматрасониҳои, ки дар минтақаҳои озоди иқтисодӣ истеҳсол ва пешниҳод карда шудаанд, миқдори лоиҳаҳои сармоягузориҳои татбиқшаванда ва ғайра;

- таҳлили вазъи кишвар дар рейтингҳои байналмилалӣ. Пешакӣ рейтингҳои зерин тавсия карда мешаванд: GCI WEF, DB WB, Index of Economic Freedom, Corruption Perceptions Index, Inward FDI Attraction Index UNCTAD, the A.T. Kearney Foreign Direct Investment Confidence Index, Brand Finance National Brands. Дар ҳоли ҳозир Ҷумҳурии Тоҷикистон дар 2 рейтингҳои охири пешниҳод нашудааст ва саъю кӯшишҳои муайяне зарур мебошанд, то ки вазъи кишвар дар онҳо инъикос карда шавад. Инро дар мисоли баъзе кишварҳо (масалан, Қазоқистон) қардан мумкин аст, тавассути эълон намудани ишғоли мавқеъҳои муайян дар рейтингҳои масъалаҳои рушд;

- пешбурди Феҳристи (реестри) ягонаи давлатии сармоягузориҳои хориҷӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, бо мақсади доштани фаҳмиши дақиқ оид ба миқдори сармоягузориҳои хориҷии воқеан амалкунанда, оид ба ҳаҷмҳои сармоягузориҳои хориҷӣ, оид ба соҳаҳо, ки ба онҳо сармоягузориҳои сахм мегузоранд, инчунин дар ихтиёр доштани иттилоот оид ба тамоюли рушди ҷунин нишондиҳандаҳо.

50. Дар баробари таҳияи Барномаи ҷалби сармоягузориҳо ва ислоҳоти сиёсати сармоягузорӣ, таҳияи Барнома ва Қоидаҳои мониторинги самаранокии татбиқи барномаҳои сармоягузорӣ, ки тамоми тадбирҳои дар боло номбаршударо дар шакли чорабиниҳои мушаххас дарбар мегиранд, зарур мебошад.

12. Индикаторҳо ва нишондиҳандаҳои самаранокии татбиқи сиёсати давлатӣ оид ба ҷалб ва ҳимояи сармоягузорӣ

51. Индикаторҳо ва нишондиҳандаҳои арзёбии (баҳодиҳии) самаранокӣ барои ҳар яке аз самтҳои сиёсати давлатӣ оид ба ҷалб ва ҳифзи сармоягузориҳо, ки дар Консепсияи мазкур зикр гардидаанд, алоҳида муайян карда мешаванд.

а) ҷалб ва ҳимояи сармоягузориҳо (дигаргунсозии сохторӣ дар иқтисод, кафолатҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ба сармоягузориҳои, имтиёзоти андозӣ, гумрукӣ ва ғайра, низоми соддагардидаи раводид барои сармоягузориҳои, стратегияи идоракунии қарзи хориҷӣ).

Индикаторҳо:

- ҳиссаи баҳши хусусигардонидашуда дар иқтисод;

- ҳиссаи ММД, ки дар баҳши хусусигардонидашуда истехсол гардидааст;
- ҳиссаи захираҳои меҳнатие, ки дар баҳши хусусигардонидашуда машғуланд;
- сармоягузориҳои ватанӣ ва хориҷӣ дар баҳшҳои асосии иқтисод;
- ҷалби сармоягузориҳои мақсаднок (масалан, ширкатҳои, ки ба рӯйхати Global-2000 ворид карда шудаанд).
- ҳаҷми сармоягузориҳои мустақими хориҷӣ нисбат ба ММД;
- ҳиссаи қарзи беруна (хориҷӣ) нисбати ММД;
- бастанӣ созишномаҳо бо давлатҳои хориҷӣ оид ба ҳавасмандгардонӣ ва ҳифзи мутақобилаи сармоягузориҳо;
- таҳия ва қабул намудани низоми соддагардидаи раводидӣ барои сармоягузориҳои («раводиди сармоягузориҳо»).

б) такмилдиҳии заминаи меъёрии ҳуқуқӣ (Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи сармоягузориҳо», Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи низоми иҷозатдиҳӣ» ва ғ.).

Индикаторҳо:

- таҳия ва қабул намудани қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи ворид намудани тағйиру иловаҳо ба як қатор санадҳои қонунгузориҳои оид ба масъалаҳои ҳавасмандгардонии сармоягузориҳо ва такмили низоми иҷозатдиҳӣ;
- таҳия ва қабул намудани қонунҳои нави Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба танзими ниҳодҳои асосии сармоягузориҳо;
- миқдори вақт ва иқдомҳои (зинаҳои, расмиёте), ки барои гузаштан аз равандҳои асосии маъмурии талаб карда мешаванд.

в) дигаргунсозии асосҳои институтсионалии идоракунии сармоягузориҳо (ислоҳоти фаъолияти Кумитаи давлатии сармоягузориҳо ва идора амволи давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон, таъсис додани низоми (системаи) «Равзанаи ягона».

Индикаторҳо:

- дараҷаи қаноатмандии сармоягузориҳои дохилӣ ва хориҷӣ аз ҳамкориҳои мутақобил бо мақомоти давлатӣ оид ба масъалаҳои сармоягузориҳо;
- миқдори муроҷиатҳо ба «Равзанаи ягона», аз онҳо – такроран, барои ҳалли ҳамаи як масъала;
- миқдори бозгардонидани ҳуҷжатҳо ба муроҷиаткунандагон бинобар сабабҳои рад кардан;

г) рушди инфрасохтори фаъолияти сармоягузориҳо (дар навбати аввал – минтақаҳои озоди иқтисодӣ ва чунин унсурҳои зарурӣ, ба монанди дастгирии молиявӣ ва ғайримолиявӣ, таъминоти иттилоотӣ таҳлилӣ).

Индикаторҳо:

- миқдори минтақаҳои озоди иқтисодӣ;

- миқдори ширкаткунандагони минтақаҳои озоди иқтисодӣ;
- ҳаҷми маҳсулот ва хизматрасониҳое, ки ширкаткунандагони минтақаҳои озоди иқтисодӣ истехсол ва пешниҳод намудаанд;
- миқдори ширкатҳои BSP (тахвилгарони бизнес-хизматрасониҳо — иттилоотӣ, машваратӣ, таҳлилӣ ва ғайра);
- ҳаҷми хизматрасониҳое, ки ширкатҳои таҳвилгари бизнес-хизматрасониҳо пешниҳод намудаанд;
- таъсис додан ва нав кардани веб-портали сармоягузорию дорони манбаи иттилоот оид ба лоиҳаҳои сармоягузорию дар қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон ва тамоми иттилооти барои сармоягузорию зарурбуда.

д) беҳтарсозии симои сармоягузорию кишвар ва мавқеи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар рейтингҳои байналмилалӣ.

Индикаторҳо:

- шумораи маводҳои рекламавӣ-иттилоотӣ дар бораи имкониятҳои сармоягузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон;
- шумораи чорабиниҳое, ки имкониятҳои сармоягузорию Ҷумҳурии Тоҷикистонро таблиғ мекунад;
- ноил гардидан ба нишондиҳандаҳои муайяни Шохиси (индекси) ҷаҳонии (глобалии) рақобатпазирии Форуми умумиҷаҳонии иқтисодӣ аз рӯи индикаторҳои «Таъсири қоидаҳои танзими сармоягузориюҳои мустақим ба соҳибкорӣ» ва «Сармоягузориюҳои мустақим ва технологияҳои хориҷӣ»;
- беҳтаргардии мавқеъ дар рейтингҳои «Doing Business» аз рӯи индикатори «Ҳифзи сармоягузорию»;
- беҳтаргардии мавқеъ дар рейтингҳои Index of Economic Freedom, Corruption Perceptions Index, Inward FDI Attraction Index UNCTAD;
- ба роҳ мондани ҳамкорию мутақобил бо ташкилкунандагон ва ворид кардани Ҷумҳурии Тоҷикистон ба баҳодиҳии The A.T. Kearney Foreign Direct Investment Confidence Index ва Brand Finance National Brands.

13. Муқаррароти хотимавӣ

Консепсияи сиёсати давлатии ҷалб ва Ҳимояи сармоягузорию дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ба таври кулӣ бо Стратегияи миллии рушд Ҳамоҳанг сохта шуда, барои иҷрои вазифаҳои дар Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 20 апрели соли 2012 гузошташуда равона карда шудааст. Иҷрои бандҳои асосии Консепсияи мазкур барои ташаккули сиёсати ягонаи давлатӣ оид ба ҷалбу Ҳимояи сармоягузорию, бо мақсади ноил шудан ба афзоиши сармоягузорию дар иқтисодиёти мамлакат, зиёд намудани даромади бучети давлатӣ дар асоси беҳтар намудани сифати шароити пешбурди фаъолияти сармоягузорию дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мусоидат менамояд.